

საქართველო/რუსეთი: საქართველოში მომხდარ კონფლიქტთან დაკავშირებული ფაქტების დამდგენი დამოუკიდებელი საერთაშორისო მისიის ანგარიში*

[წყარო: Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, Report, Volume I, გვ. 1-33, ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: www.ceig.ch, სქოლიოები მოშლილია]

[შენიშვნა: ეს საქმე მიუთითებს იმავე ფაქტობრივ გარემოებებზე, რაც მოცემულია დოკუმენტში [Georgia/Russia, Human Rights Watch's Report on the Conflict in South Ossetia](#), თუმცა, იდენტურ სამართლებრივ საკითხებს არ შეეხება.]

ანგარიში

[...]

[1] ევროკავშირის საბჭოს 2008 წლის 2 დეკემბრის გადაწყვეტილების საფუძველზე ჩამოყალიბდა საქართველოში მომხდარ კონფლიქტთან დაკავშირებული ფაქტების დამდგენი დამოუკიდებელი საერთაშორისო მისია (სმკდფდსმ). პირველად მისი ისტორიის მანძილზე ევროკავშირმა გადაწყვიტა აქტიურად ჩართულიყო სერიოზულ შეიარაღებულ კონფლიქტში. ასევე პირველად მოხდა ის, რომ ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ ხელშეკრულების მიღწევის შემდეგ ევროკავშირმა ჩამოაყალიბა ფაქტების დამდგენი მისია, როგორც კონფლიქტის შემდგომი პერიოდის პოლიტიკური და დიპლომატიური მექანიზმი. [...] წინამდებარე ანგარიში წარმოადგენს მანდატირებული გამოძიების შედეგს.

[...]

შესავალი

[2] 2008 წლის 7-დან 8 აგვისტოს დამდეგს, ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში მზარდი დაძაბულობისა და ინციდენტების შემდეგ, მძიმე ბრძოლები დაიწყო სამხრეთ ოსეთის ქალაქ ცხინვალში და მის შემოგარენში. ბრძოლები, რომელიც მალე საქართველოს სხვა კუთხეებსაც მოედო, 5 დღის განმავლობაში გრძელდებოდა. მან მთელი ქვეყნის მასშტაბით სხვადასხვა ადგილას დიდი ნგრევა და მთელი რიგი ქალაქებისა და სოფლების სრული განადგურება გამოიწვია. დაიღუპა საკმაოდ ბევრი ადამიანი. საბოლოო ჯამში, საქართველოს მხარე განაცხადა 170 სამხედრო მოსამსახურის, 14 პოლიციელის და 228 სამოქალაქო პირის დაღუპვისა და 1 747 პირის დაჭრის თაობაზე. რუსეთის მხარე განაცხადა 67 სამხედრო მოსამსახურისა და 283 დაჭრილის თაობაზე, ხოლო სამხრეთ ოსეთმა - 365 პირის დაღუპვის შესახებ, რაც სავარაუდოდ როგორც სამხედრო მოსამსახურეებს, ასევე სამოქალაქო პირებსაც მოიცავდა. მთლიანობაში დაიღუპა 850 ადამიანი, რომ არაფერი ვთქვათ დაჭრილებზე, დაკარგულებზე, ან იმ 100 000-ზე მეტ სამოქალაქო პირზე, რომლებმაც თავიანთი საცხოვრებელი მიატოვეს. დაახლოებით 35 000 მათგანმა ჯერ კიდევ ვერ შეძლო საკუთარ სახლებში დაბრუნება. ომით ვერც პოლიტიკური კონფლიქტი დასრულდა და ვერც ის საკითხები გადაიჭრა, რომლებიც მის მიზეზს წარმოადგენდა. დაძაბულობა კვლავაც გრძელდება. პოლიტიკური ვითარება ომის დასრულების შემდეგ არ განმუხტულა და გარკვეული თვალსაზრისით გართულდა კიდევ.

[...]

* მოცემული საქმე მომზადებულია სახელმძღვანელოსთვის „როგორ იცავს სამართალი ომის დროს?“, იხილეთ: Marco Sassòli, Antoine Bouvier, Anne Quintin, How does law protect in war? (2011). სახელმძღვანელოს ელექტრონული ვერსია ხელმისაწვდომია წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტის ვებ-გვერდზე: <https://www.icrc.org/casebook/>.

ანგარიშის I ტომის [არაოფიციალური] თარგმანი შესრულებულია ჰაინრიხ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალური ბიუროს დაკვეთით, იხილეთ: http://ge.boell.org/sites/default/files/uploads/2014/01/iiffmcg_report_volume1_ge.pdf. ანგარიშის II ტომი ხელმისაწვდომია შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატის ვებ-გვერდზე: <http://www.smr.gov.ge/tagliavini/VolumeII.pdf>. ანგარიშის III ტომი ხელმისაწვდომია აგრეთვე სამინისტროს ვებ-გვერდზე: <http://www.smr.gov.ge/tagliavini/VolumeIII.pdf>.

წარმოდგენილი დისკუსია, რომელიც თან ახლავს ანგარიშს, ინგლისურიდან ქართულ ენაზე საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის პლატფორმისთვის თარგმნა გიორგი დვალაძემ.

2008 წლის აგვისტოს კონფლიქტი საქართველოში

[...]

[3] 2008 წლის 7-დან 8 აგვისტოს დამეს ქართულმა არტილერიამ ქალაქ ცხინვალზე განუწყვეტელი საარტილერიო შეტევა მიიტანა. ხდებოდა ქართული შეიარაღებული ძალების სხვა გადაადგილებებიც ცხინვალისა და მისი მიმდებარე ტერიტორიების მიმართულებით. მალე ბრძოლაში რუსეთის, სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის სამხედრო ნაწილები და შეიარაღებული ქვედანაყოფები ჩაერთნენ. თუმცა, საქართველოს იერიში სამხრეთ ოსეთის მიმართულებით მალევე შეჩერდა. კონტრ-შეტევის შედეგად, რომელიც საჰაერო დარტყმებითა და შავის ზღვის ფლოტის ქვედანაყოფების მონაწილეობით განხორციელდა, რუსეთის შეიარაღებული ძალები ღრმად შეიჭრნენ საქართველოს ტერიტორიაზე [...]. დაპირისპირება სახელმწიფოთაშორის და ქვეყნისშიდა კომბინირებულ კონფლიქტში გადაიზარდა, ერთი მხრივ, საქართველოსა და რუსეთის შეიარაღებულ ძალებს შორის დაპირისპირებაში, ხოლო მეორე მხრივ, სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის მეომრებსა და ქართულ შეიარაღებულ ძალებს შორის. სხვადასხვა დონეებზე მიმდინარე კონფლიქტების ამგვარი კომბინაციის დროს დიდია ჰუმანიტარულ და ადამიანის უფლებების სფეროში საერთაშორისო სამართლის ნორმების დარღვევის ალბათობა. ამჯერადაც ასე მოხდა. [...] ხუთდღიანი ბრძოლის შემდეგ, 2008 წლის 12 აგვისტოს მიღწეული იქნა შეთანხმება ცეცხლის შეწყვეტის თაობაზე რუსეთის პრეზიდენტ დიმიტრი მედვედევს, საქართველოს პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილსა და საფრანგეთის პრეზიდენტ ნიკოლა სარკოზის შორის. ეს უკანასკნელი ევროკავშირის სახელით მოქმედებდა. ამას კვლავ საფრანგეთის პრეზიდენტის დაჟინებული მცდელობების შედეგად მოჰყვა 2008 წლის 8 სექტემბრის შეთანხმება განხორციელების შესახებ. [...]

[4] [...] კონფლიქტს გააჩნია ღრმა ფესვები რეგიონის ისტორიაში [...].

[5] [...] საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ [საქართველოს] საბოლოო გამონათავისუფლება, რაც დაფიქსირდა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტის გამოქვეყნებით 1991 წლის 9 აპრილს. [...] საბჭოთა პერიოდიდან შემორჩენილი იყო ერთი მნიშვნელოვანი მემკვიდრეობა: საქართველო დაყოფილი იყო სამ პოლიტიკურ-ტერიტორიულ ერთეულად, მათ შორის აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკად და სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქად. რა თქმა უნდა, არსებობდა მთლიანი საქართველო მის დედაქალაქ თბილისთან ერთად, მის საერთაშორისოდ აღიარებულ საზღვრებში, რომელიც ყოფილ “საქართველოს საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკას” ემთხვეოდა [...]. პირველმა პრეზიდენტმა, ბევრი გააკეთა ნაციონალიზმის კუთხით, რათა მოეხდინა აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ორი პატარა პოლიტიკურ-ტერიტორიული ერთეულის გამოცალკევება საქართველოს დამოუკიდებლობის პროექტიდან [...]. [...] საბოლოოდ ბრძოლა, რომელიც საქართველოს შეიარაღებულ ძალებსა და სეპარატისტულ ძალებს შორის დაიწყო თავდაპირველად სამხრეთ ოსეთში 1991-1992 წლებში და შემდეგ აფხაზეთში 1992-1994 წლებში, საქართველოს მიერ ორივე ტერიტორიის დიდ ნაწილზე კონტროლის დაკარგვით დასრულდა. ამბოხებულებს მხარს უჭერდა რუსეთი, თუმცა ჩანს, რომ რუსეთის პოლიტიკურ ელიტასა და ძალაუფლების სათავეში მდგომ პირებს შორის იყო აზრთა სხვადასხვაობა ამ საკითხთან დაკავშირებით და ისინი მხოლოდ ნაწილობრივად იყვნენ ჩართულები ამ პროცესში. ამავე დროს, მოსკოვი უხერხულ მდგომარეობაში აღმოჩნდა თბილისთან.

[6] [...] რუსეთის შეიარაღებულმა ძალებმა თავის თავზე აიღეს სამშვიდობო ფუნქცია როგორც სამხრეთ ოსეთში, ასევე მოგვიანებით აფხაზეთშიც. 1992 წლის ივნისში სოჭში ორი ქვეყნის მეთაურს – ედუარდ შევარდნაძესა და ბორის ელცინს შორის გაფორმებული ხელშეკრულების საფუძველზე შეიქმნა ერთობლივი სამშვიდობო ძალები (ესმ) სამხრეთ ოსეთისათვის, რომელშიც შედიოდა რუსეთის, საქართველოსა და ოსეთის მხრიდან, თითოეულიდან ხუთასამდე სამხედრო მოსამსახურით დაკომპლექტებული ერთი ბატალიონი, რომელსაც მეთაურობდა რუსი ოფიცერი. [...]

[7] ახალი ათასწლეულის დასაწყისში ნათელი გახდა, რომ სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის გაურკვეველი პოლიტიკური სტატუსი უფრო ძნელად სამართავი იყო, და არც საკითხის ცალსახად გადაჭრის გზა ჩანდა.

[წყარო: Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, Report, Vol. II, “International Humanitarian Law and Human Rights Law”, გვ. 295-438, ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე: www.ceiig.ch, სკოლიოები წაშლილია]

თავი 7

საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი და ადამიანის უფლებების სამართალი

[...]

II. გამოსაყენებელი საერთაშორისო სამართალი

[...]

A. საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი

[8] [...] როგორც საქართველო, ასევე რუსეთის ფედერაცია საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალის ძირითადი საერთაშორისო ხელშეკრულების, მათ შორის, 1949 წლის ჟენევის ოთხი კონვენციის და 1977 წლის მისი ორი დამატებითი ოქმის, ამასთან, შეიარაღებული კონფლიქტის შემთხვევაში კულტურული საკუთრების დაცვის 1954 წლის კონვენციის მონაწილე ქვეყნებია. რუსეთის ფედერაცია აგრეთვე, არის შეიარაღებული კონფლიქტის შემთხვევაში კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ 1907 წლის ჰააგის კონვენციის (IV) მონაწილე სახელმწიფო. გარდა ამისა, საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ამ უკანასკნელ ხელშეკრულებაში შესული წესები შემდგომში, ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნაწილი გახდა.

[...]

[9] საკითხი იმაში მდგომარეობს, კვლავ მოქმედებს თუ არა საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი 2008 წლის აგვისტოს კონფლიქტთან მიმართებაში მას შემდეგ, რაც 2008 წლის 12 აგვისტოს განხორციელდა ცეცხლის შეწყვეტა. უნდა ითქვას, რომ საკმაოდ ადვილია იმის განსაზღვრა, თუ როდის იწყებს საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი მოქმედებას, მაგრამ შედარებით უფრო ძნელია იმ მომენტის განსაზღვრა, როდესაც ის ასრულებს მოქმედებას, რაც ძირითადად განპირობებულია იმით, რომ კონვენციურ სამართალში სხვადასხვა ფორმულირებები გამოიყენება. მაგალითად, ჟენევის IV კონვენციაში ნახსენებია „სამხედრო ოპერაციების საერთო დახურვა“ (მუხლი 6 (2)), მაშინ, როდესაც II დამატებითი ოქმი იყენებს ფორმულირებას – „შეიარაღებული კონფლიქტის დასასრული“ (მუხლი 2 (2)). ყოფილი იუგოსლავიის სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალი (ICTY), მის მიერ ტადიჩის საქმეზე გამოტანილ განაჩენში შეეცადა ნათლად გამოეხატა ეს მოსაზრება, როდესაც აღნიშნა, რომ „საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი მიესადაგება ამგვარი შეიარაღებული კონფლიქტების დაწყებას და მისი მოქმედება გრძელდება საომარი მოქმედებების შეწყვეტამდე, ვიდრე მშვიდობის საერთო შეთანხმება არ არის მიღწეული; ან შიდა კონფლიქტების შემთხვევაში, მშვიდობიანი დარეგულირება არ არის მიღწეული.“ ყოფილი იუგოსლავიის სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალმა ამ სახით უარყო ის მოქმედი კრიტერიუმები, რომლებიც საომარი მოქმედებების შეწყვეტის მნიშვნელობას განსაზღვრავს. ეს ნიშნავს, რომ ცეცხლის შეწყვეტა – იქნება ეს დროებითი თუ საბოლოო, ან დროებითი ზავი მაინც, არ უნდა იყოს საკმარისი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მოქმედების შეწყვეტის ან შეზღუდვისათვის. საყოველთაოდ აღიარებულ რელევანტურ საერთაშორისო ხელშეკრულებებში ნათქვამია, რომ დებულებების გარკვეული რაოდენობა კვლავ განაგრძობს მოქმედებას, ვიდრე არ შეიქმნება ფაქტობრივი სიტუაცია, რომელიც საბოლოო სამშვიდობო ხელშეკრულებისაგან სრულიად დამოუკიდებელი იქნება. ამრიგად, მხოლოდ რამდენიმე მაგალითის მოყვანით, შეიძლება ითქვას, რომ კონფლიქტის შედეგად გადაადგილებული პირებისათვის (კერძოდ, ომის პატიმრებისა და პატიმარი სამოქალაქო პირების) დაცვის უზრუნველყოფა ძალაშია, ვიდრე ისინი საბოლოოდ არ გათავისუფლდებიან და არ განხორციელდება მათი დაბრუნება სამშობლოში ან დაფუძნება მათ მიერ არჩეულ ქვეყანაში.

ა) საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი, საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტი და არა-საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტი

[10] საომარი მოქმედებები საქართველოსა და რუსეთის ფედერაციას შორის ორ ქვეყანას შორის განხორციელებულ შეიარაღებულ კონფლიქტს წარმოადგენს, როგორც ეს განსაზღვრულია 1949 წლის ჟენევის ოქმის ზოგადი მუხლის მიხედვით [...]. ამას ამტკიცებდა როგორც რუსეთის ფედერაცია, 936 ასევე, საქართველოც. აქედან გამომდინარე, შეიარაღებული კონფლიქტების ამ კატეგორიის შესაბამისი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი ამ შემთხვევაში, რელევანტურია.

[11] ერთი მხრივ, სამხრეთ ოსეთსა და აფხაზეთს და მეორე მხრივ, საქართველოს შორის ურთიერთობა ექვემდებარება საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალს არა-საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტისათვის, ვინაიდან საერთაშორისოდ აღიარებულია, რომ ორივე (სამხრეთ ოსეთი და აფხაზეთი) საქართველოს ნაწილს წარმოადგენს და 2008 წლის კონფლიქტის პერიოდისათვის ეს საკითხი უდაო იყო. ამ დასკვნას რუსეთის ფედერაციაც ეთანხმება. 938 მაგრამ როგორც ჩანს, საქართველო ამ ყველაფერს აფასებს, როგორც საერთაშორისო შეიარაღებულ კონფლიქტს: „2008 წლის 7 აგვისტოდან 12 აგვისტომდე პერიოდთან დაკავშირებით ობიექტური ჭეშმარიტება მდგომარეობს იმაში, რომ ხდებოდა სეპარატისტების, რუსეთის ფედერაციისა და საქართველოს შეიარაღებული ძალების მიერ ძალის გამოყენება. სწორედ ამიტომ უეჭველია, რომ 2008 წლის 7 აგვისტოდან 12 აგვისტომდე ადგილი ჰქონდა საერთაშორისო შეიარაღებულ კონფლიქტს.“ ეს შემთხვევა შეიძლება უპრიანი იყოს, თუ დავუშვებთ, რომ რუსეთი შესაბამის კონტროლს ახორციელებს აფხაზეთის/სამხრეთ ოსეთის შეიარაღებულ ძალებზე, რაც ქვემოთ იქნება განხილული.

[12] თუ გავითვალისწინებთ, რომ სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის შეიარაღებულ ძალებზე ხორციელდებოდა ორგანიზებული და შეგნებული მეთაურობა, აგრეთვე, ტერიტორიაზე კონტროლს ახორციელებდა ხელისუფლება, ვნახავთ, რომ ეს აკმაყოფილებს II დამატებით ოქმში განსაზღვრულ გამოყენების კრიტერიუმებს. არსებულ სიტუაციას, შესაბამის ჩვეულებით სამართალთან ერთად, მიესადაგება ორივე – როგორც ქენევის კონვენციების ზოგადი მე-3 მუხლი და II დამატებითი ოქმი.

ბ) საერთაშორისო შეიარაღებულ კონფლიქტს მიესადაგება საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი, რუსეთის მიერ აფხაზეთის/ოსეთის ძალების კონტროლის გათვალისწინებით

[13] შეიარაღებული კონფლიქტი სახელმწიფოსა და შეიარაღებულ ჯგუფს შორის შეიძლება კვალიფიცირებული იყოს, როგორც საერთაშორისო, თუ ეს ჯგუფი გარკვეული პირობებით, არის კონტროლირებული სხვა სახელმწიფოს მიერ, ანუ მეორე სახელმწიფოს მიერ. საქართველოსა და რუსეთის ფედერაციას საწინააღმდეგო შეხედულებები აქვთ იმის შესახებ, ახორციელებდა თუ არა ეს უკანასკნელი კონტროლს აფხაზეთ და ოსურ შეიარაღებულ ძალებზე. [...]

[შეიარაღებული კონფლიქტის კლასიფიცირების მიზნით, ყოფილი იუგოსლავიის სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალის სააპელაციო პალატამ *ტადიჩის საქმის* განხილვის დროს, იმსჯელა ცალკეულ პირებზე ან პირთა ჯგუფებზე სახელმწიფოს კონტროლის კრიტერიუმების შესახებ. აღინიშნა, რომ

„საერთაშორისო სამართლის მოთხოვნები კერძო პირების მიერ ჩადენილი ქმედებების სახელმწიფოსათვის მიწერის შესახებ ნიშნავს, რომ სახელმწიფო ახორციელებს კონტროლს ცალკეულ პირებზე,“ და რომ „კონტროლის ხარისხი, მიუხედავად ამისა, შეიძლება იცვლებოდეს თითოეული შემთხვევის ფაქტობრივი გარემოებების მიხედვით.“ პირველ რიგში, ყოფილი იუგოსლავიის სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალმა იმსჯელა, რომ „ეფექტიანი კონტროლის“ „შემოწმება,“ რომელიც მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლომ გამოიყენა *ნიკარაგუის საქმეში*, განხორციელდა იმ მიზნით, რომ დადგენილიყო, შესაძლებელია თუ არა პირი დამაჯერებლად მოქმედებდეს, როგორც სახელმწიფოს დე-ფაქტო ორგანო, მხოლოდ ორ შემთხვევაში:

„როდესაც კერძო პირი ჩათრეულია სახელმწიფოს მიერ სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე რაიმე სპეციფიკური უკანონო ქმედების განხორციელებაში. ამგვარ შემთხვევებში აუცილებელია ნაჩვენები იყოს, რომ სახელმწიფომ გარკვეული ინსტრუქციები გასცა კანონდარდვევის შესახებ, რათა დამტკიცებული ყოფილიყო – მხოლოდ აუცილებელი განმარტებით – რომ პირი მოქმედებდა, როგორც დე-ფაქტო სახელმწიფოს აგენტი (...);“

ან

„როდესაც პირების არაორგანიზებული ჯგუფი ახორციელებს საერთაშორისო კანონმდებლობის საწინააღმდეგო ქმედებებს. იმისათვის, რომ ეს ქმედებები მიეწეროს სახელმწიფოს, აუცილებელია დამტკიცდეს არა მხოლოდ ის, რომ სახელმწიფომ ამ პირების წინააღმდეგ თავისი უფლებები გამოიყენა, არამედ ისიც, რომ მან ამ პირებს მისცა სპეციფიკური ინსტრუქციები განხილული ქმედებების ჩატარების შესახებ.“

[14] საქართველოსა და რუსეთის ფედერაციას კონტროლის საკითხის შესახებ სრულიად განსხვავებული შეხედულებები აქვთ. მაშინ, როდესაც საქართველო ბრალს დებს რუსეთის ფედერაციას, რომ ის სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის სეპარატისტული ძალების მეშვეობით მოქმედებდა, მართავდა და აკონტროლებდა მათ, რუსეთის ფედერაცია აცხადებს, რომ „სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის ხელისუფლებების მოქმედებები არ არის მართული რუსეთის ფედერაციის ორგანოების მიერ.“ [...]

[15] გაურკვეველი რჩება აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ძალების შემადგენლობა. [...] მრავალი მოწმის ჩვენება შეიცავს მონაცემებს უცხოელი მოხალისეების მონაწილეობის შესახებ, მაგალითად, ჩეჩნების ოპერირება სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე. რუსეთის ფედერაციის 300 მოხალისის ყოფნა აგრეთვე, ახსენეს საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენლებმა, როდესაც ისინი 2009 წლის ივნისში შეხვდნენ საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამომიებო მისიის ექსპერტებს. სამხრეთ ოსეთის დე-ფაქტო ხელისუფლების წარმომადგენლებმა საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამომიებო მისიას 2009 წლის ივნისში, დაუდასტურეს, რომ სამხრეთ ოსეთის სამხედრო ძალებთან ერთად იბრძოდნენ მოხალისეებიც. სამხრეთ ოსეთის დე-ფაქტო ხელისუფლების რეგულარული შეიარაღებული ძალები უდაოდ წარმოადგენს „ორგანიზებულ და იერარქიულ-სტრუქტურულ ჯგუფს,“ მაშინ როდესაც აფხაზეთის არმია აღწერილია, როგორც „რეგულარული“ ძალებისაგან შექმნილი და „კარგად გაწვრთნილი რეზერვისტები“ „იერარქიული ბრძანებებით.“ მეორე მხრივ, იმ ცალკეულ შეიარაღებულ ჯგუფებთან ან პირებთან მიმართებაში, რომლებიც საომარი მოქმედებების მიმდინარეობისას დამოუკიდებლად აქტიურობდნენ, სიტუაცია შეიძლება განსხვავებული იყოს. ამ შემთხვევაში, საჭიროა დაწესდეს ერთგვარი „სრული კონტროლი,“ რომ დადგინდეს,

წარმოადგენს თუ არა საქართველოსა და აფხაზეთს შორის შეიარაღებულ ძალებს შორის დაპირისპირება საერთაშორისო შეიარაღებულ კონფლიქტს.

[...]

[16] რუსეთის ფედერაციისა და აფხაზეთის დე-ფაქტო ხელისუფლების მიერ გაკეთებულ განცხადებებში უარყოფილი იყო რაიმე სახით სრული კონტროლის არსებობა. რუსეთის ფედერაციამ განაცხადა, რომ „აგვისტოს კონფლიქტის წინა პერიოდში საუბარი შეიძლებოდა მხოლოდ თანამშრომლობის შესახებ რუს მშვიდობისმყოფელთა კონტინგენტსა და სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის სამხედრო შენაერთებს შორის. ნებისმიერ იმ ადგილზე, სადაც შესაძლებელია ყოფილიყო განლაგებული სამშვიდობო ძალები იმ პარამეტრებში, რომლებიც საზოგადოდ, მიღებულია მსგავს სიტუაციებში სხვა ქვეყნებში.“ ვინაიდან რუსეთის ფედერაციისა და აფხაზეთის ხელისუფლებებს შორის არსებობს მტკიცე ეკონომიკური, კულტურული და სოციალური კავშირები, ამ ხელისუფლებების წარმომადგენლებმა, კოდორის ხეობაში განხორციელებულ ოპერაციასთან მიმართებაში განაცხადეს, რომ „აფხაზეთის არმია, მიუხედავად იმისა, რომ კონტაქტს ინარჩუნებდა აფხაზეთის ტერიტორიიდან მოქმედ რუსეთის შეიარაღებულ ძალებთან, ოპერაციებს დამოუკიდებლად აწარმოებდა.“ ამგვარი კონტროლის არსებობის დასადგენად საჭიროა დახმარებისა და სამხედრო სტრუქტურისა და მეთაურობის რუსეთის ფედერაციასთან და მის დანაყოფებთან კავშირის სხვა ასპექტების დასაბუთება. საქართველოს შეხედულებით, „აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის სამხედრო ფორმირებები არ იყო დამოუკიდებლად კონტროლირებული, სამხედრო ოპერაციებს არ უძღვებოდა და არ ახორციელებდა დამოუკიდებლად არც თვით შეიარაღებული კონფლიქტის და არც ოკუპაციის პერიოდებში. უფრო მეტიც, ეს სამხედრო ფორმირებები მოქმედებდნენ, როგორც მოპასუხე ქვეყნის აგენტები ან დე-ფაქტო ორგანოები, და, როგორც ასეთი, წარმოადგენდნენ რუსეთის ფედერაციის შეიარაღებული ძალების უბრალო დამატებას.“

[17] ფაქტებზე დაყრდნობით, შესაძლებელია მოიძებნოს სხვაობა ერთი მხრივ, რუსეთსა და სამხრეთ ოსეთს, ხოლო მეორე მხრივ, რუსეთსა და აფხაზეთს შორის კავშირების ხასიათში. ამ უკანასკნელში ჩანს, რომ კავშირები უფრო მტკიცეა. საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამოძიებო მისიის ექსპერტებსა და საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენლებს შორის გამართული შეხვედრის დროს წარმომადგენლებმა ყურადღება გაამახვილეს რუსეთსა და სამხრეთ ოსეთს შორის არსებულ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ კავშირებზე. მათ აგრეთვე, განაცხადეს, რომ სამხრეთ ოსეთზე კონტროლს რუსეთი სხვადასხვაგვარი გზებით ახორციელებს, დაწყებული ფინანსური დახმარებით, დამთავრებული რუსეთის ოფიციალური პირების ჩართვით, სამხრეთ ოსეთის შეიარაღებული ძალების საკვანძო სამხედრო თანამდებობებზე.

[18] აქ, საჭიროა ხაზი გაესვას, მიუხედავად იმისა, რომ შეიარაღებული კონფლიქტის კლასიფიკაციას, როგორც საერთაშორისო ან არა-საერთაშორისო – დიდი მნიშვნელობა აქვს მასში ჩართული სხვადასხვა მხარის პასუხისმგებლობების განსაზღვრისათვის, იმ შემთხვევაში, როდესაც საქმე ეხება საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიერ კონფლიქტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ინდივიდებისა თუ ობიექტების დაცვას – ამ განსხვავებას დიდი მნიშვნელობა არ აქვს. და მართლაც, საყოველთაოდ არის აღიარებული, რომ საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ჩვეულებითი სამართლის ერთი და იგივე წესები მიესადაგება შეიარაღებული კონფლიქტების ყველა ტიპს.

ე) სამხედრო ოკუპაციის საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი

[19] საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, სამართალი სამხედრო ოკუპაციის შესახებ ძირითადად, მოიცავს 1907 წლის ჰააგის რეგულაციებს სახმელეთო ომების კანონებისა და წესების შესახებ და ჟენევის IV კონვენციას, რომელიც ეძღვნება სამოქალაქო პირების დაცვას ომის დროს, აგრეთვე I დამატებითი პროტოკოლის ზოგიერთ დებულებას. ვინაიდან ჟენევის IV კონვენციაში არ არის მოცემული განმარტება, თუ რა შეადგენს ოკუპაციას, აუცილებელი ხდება დავეყრდნოთ ჰააგის რეგულაციებს. ტერიტორია ითვლება „ოკუპირებულად“, როდესაც ის იმყოფება მოწინააღმდეგე სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების კონტროლის ან ხელისუფლების ქვეშ, ჩართული სახელმწიფოს მთავრობის თანხმობის გარეშე. უფრო კონკრეტულად, სასოლისა და ბუვიეს (Sassoli და Bouvier) მიხედვით, „საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის წესები ოკუპირებულ ტერიტორიებზე იწყებს მოქმედებას, როდესაც ტერიტორია, შეიარაღებული კონფლიქტის მსვლელობის დროს, გადადის იმ მხარის კონტროლის ქვეშ, რომელიც არის მტრული იმ ძალისათვის, რომელიც კონტროლის ქვეშ ის იმყოფებოდა მანამდე, აგრეთვე სამხედრო ოკუპაციის ნებისმიერ შემთხვევაში, მაშინაც კი, როდესაც მას არ ხვდება შეიარაღებული წინააღმდეგობა, და ამრიგად, ადგილი არ აქვს შეიარაღებულ კონფლიქტს.“ ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, ამ რეგულაციების 42-ე მუხლის მიხედვით, „ტერიტორია ითვლება ოკუპირებულად, როდესაც ის რეალურად ხვდება მტრული არმიის მმართველობის ქვეშ. ოკუპაცია ვრცელდება ტერიტორიის მხოლოდ იმ ნაწილზე, რომელზედაც ამგვარი მმართველობა არის დამყარებული და შესაძლებელია გამოყენებული იქნას.“ მეორე სიტუაციის შემთხვევაში, ჟენევის კონვენციაში IV ნათქვამია, რომ „კონვენცია ასევე, უნდა იქნას გამოყენებული

მაღალი მნიშვნელობის მქონე სახელმწიფოს ტერიტორიის ნაწილობრივ ან მთლიანად ოკუპაციის ყველა შემთხვევაში, მაშინაც კი, როდესაც ხსენებული ოკუპაცია არ აწყდება შეიარაღებულ წინააღმდეგობას.“

[20] როგორც მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა *საქმეში კონგოს ტერიტორიაზე განხორციელებული სამართლი მოქმედებების შესახებ (კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა უგანდის წინააღმდეგ)* „იმისათვის, რომ გამოიტანოს გადაწყვეტილება, არის თუ არა ის სახელმწიფო, რომლის სამხედრო ძალები ინტერვენციის შედეგად იმყოფება მეორე ქვეყნის ტერიტორიაზე, „ოკუპანტი ძალა,“ ამ ტერმინის *jus in bello* მნიშვნელობით, სასამართლომ უნდა იმსჯელოს, არის თუ არა საკმარისი მტკიცებულებები იმის საჩვენებლად, რომ შემოჭრილი ქვეყნის მიერ ნამდვილად დამყარდა და გამოყენებულ იქნა ძალაუფლება სადაო ტერიტორიებზე.“ ოკუპაციის მდგომარეობის დამტკიცება შეიძლება ფაქტებზე დაფუძნებული განსაზღვრით მოხდეს. აქ უმთავრესი კითხვა ისმის კონტროლის ან ძალაუფლების იმ ხარისხისა და მასშტაბის შესახებ, რომელიც საჭიროა დასკვნის გამოსატანად, რომ ტერიტორია ოკუპირებულია.

[21] ამ მიმართულებით არსებობს ორი მოსაზრება, რომლებიც ერთმანეთს კი, არ გამოირიცხავს, არამედ წარმოადგენს „ოკუპაციის შესახებ“ სამართლის გამოყენების ორ ეტაპს. ეს ორი ეტაპი ასახავს ოკუპანტი ძალის მხრიდან კონტროლის ზრდას. ეს ნიშნავს, რომ „ოკუპაციის შესახებ“ სამართლის ნაწილის ამოქმედებისათვის აუცილებელი არ არის მოცემული ქვეყნის სამხედრო ძალები სრულად ახორციელებდნენ ტერიტორიის მართვას.

[22] ჟენევის კონვენციის მონაწილე ქვეყნების კომენტარების, ჟენევის მეოთხე კონვენციის მუხლი 2(2) მიხედვით: „სიტყვას „ოკუპაცია“ უფრო ფართო მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე ეს 1907 წლის ჰააგის მეოთხე კონვენციის დანართი რეგულაციების 42-ე მუხლში არის მოცემული. ვინაიდან ჩართული არიან ინდივიდები, ჟენევის მეოთხე კონვენციის გამოყენება არ არის დამოკიდებული ოკუპაციის მდგომარეობის არსებობაზე ზემოთხსენებული 42-ე მუხლის მიხედვით. [...] არ არსებობს გარდამავალი პერიოდი მას შორის, რასაც შეიძლება შეჭრის ფაზა ეწოდოს და ოკუპაციის სტაბილური რეჟიმის დამყარების პერიოდს შორის. იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც რაზმი იჭრება მტრის ტერიტორიაზე იქ დარჩენის რაიმე გადაწყვეტილების გარეშე, მან უნდა დაიცვას კონვენცია იმ სამოქალაქო პირებთან მოპყრობის დროს, რომლებიც მას იქ ხვდებიან. მიუხედავად იმისა, რომ, რა თქმა უნდა, ამ ეტაპზე ჟენევის მეოთხე კონვენციის სამართალი „ოკუპაციის შესახებ“ სრულად არ მოქმედებს, უბრალო ფაქტიც კი, რომ რაღაც ხარისხით ძალაუფლება განხორციელდა მშვიდობიან მოსახლეობაზე, ამოქმედებს „ოკუპაციის შესახებ“ სამართლის კონვენციის შესაბამის დებულებებს ადამიანებთან მოპყრობის შესახებ. მომდევნო ეტაპზე, როდესაც კონტროლი უფრო მაღალი ხარისხით ხორციელდება, „ოკუპაციის შესახებ“ სამართალი სრულად იწყებს მოქმედებას. [...]

[23] განსაზღვრება უნდა გაკეთდეს თითოეული შემთხვევის საფუძველზე.

[24] პირველ რიგში, [...] საქართველო ამტკიცებდა, რომ სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის ტერიტორიები, ზემო კოდორის ხეობის ჩათვლით, ოკუპირებული იყო რუსეთის შეიარაღებული ძალების მიერ. 23 ოქტომბერს, საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი, სადაც აფხაზეთი და სამხრეთი ოსეთი გამოაცხადა „ოკუპირებულ ტერიტორიებად,“ ხოლო რუსეთის ფედერაცია „სამხედრო ოკუპანტად.“ ეს ბრალდება განმეორდა [...]. „ოკუპაციის არსებული ვითარების“ აღწერისას, საქართველო აგრეთვე, აღნიშნავს, რომ „ყოფილი „ბუფერული ზონის“ დასავლეთი ნაწილი (სოფელი პერევი საჩხერის რაიონში) კვლავ რჩება რუსეთის ოკუპაციის ქვეშ.“ ამ ტერიტორიებთან ერთად, რომლებიც ამ ანგარიშის შედგენის დროს, კვლავ რუსული ძალების მიერ არის ოკუპირებული. საქართველოს მტკიცებით, კონფლიქტის შემდგომ პერიოდში ოკუპირებული იყო შემდეგი ტერიტორიები: „აღმოსავლეთ საქართველოში, კონფლიქტის ზონიდან სამხრეთით, რუსულმა ძალებმა დაიკავეს გორის რაიონის დიდი ნაწილი, ქალაქ გორის ჩათვლით; კონფლიქტის ზონიდან სამხრეთ-დასავლეთით რუსულმა ძალებმა დაიკავეს ქარელის რაიონის ნაწილი; კონფლიქტის ზონიდან დასავლეთით რუსულმა ძალებმა დაიკავეს საჩხერის რაიონის ნაწილი; დასავლეთ საქართველოში მათ დაიკავეს ქალაქები: ზუგდიდი, სენაკი და ფოთი. 2008 წლის 22 აგვისტოს, ქალაქ გორიდან რუსების გასვლის შემდეგ, რუსული შეიარაღებული ძალები კვლავ იკავებდნენ გორის რაიონის ჩრდილოეთ ნაწილს, სამხრეთ ოსეთთან სამხრეთი ადმინისტრაციული საზღვრის უშუალო სიახლოვეში. ეს ტერიტორია შეადგენდა „ბუფერული ზონის“ ნაწილს, რომელიც რუსულმა შეიარაღებულმა ძალებმა შექმნა სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიის ირგვლივ და მას მიუერთდა ტერიტორიები, რომლებიც საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების კონტროლქვეშ იმყოფებოდა. [...]

[25] საწინააღმდეგოს ამტკიცებს რუსეთის ფედერაცია, როდესაც ამბობს, რომ ის არც ამჟამად ახორციელებს და არც მომავალში განახორციელებს კონტროლს სამხრეთ ოსეთზე ან აფხაზეთზე; და, რომ ის არ წარმოადგენს ოკუპანტ ძალას. [...] ის განმარტავს, რომ „სხვა ქვეყნის ტერიტორიაზე შეიარაღებული ძალების არსებობა ყოველთვის არ შეიძლება აიხსნას, როგორც ოკუპაცია“ [...] რუსეთის ფედერაციის განცხადების მიხედვით, „საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, სამხედრო კონტინგენტის არსებობის საოკუპაციო რეჟიმად აღიარებისათვის განსაზღვრელი ფაქტორია, დაამყარა თუ არა თავდამსხმელმა ქვეყანამ ეფექტიანი კონტროლი სადაო ქვეყნის ტერიტორიასა და მის მოსახლეობაზე.“ საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო

საგამომიებო მისიის მიერ მიწოდებულ კითხვარზე გაცემულ პასუხებში რუსეთმა სამმაგი არგუმენტი მოიყვანა, რომლითაც ის უარყოფდა ამგვარი კონტროლის ფაქტს. პირველი, „რუსეთს არასოდეს ჩაუნაცვლებია საქართველოს ან სამხრეთ ოსეთის კანონიერი ხელისუფლება.“ მეორე, მას არასოდეს მიუღია მოსახლეობისათვის სავალდებულო არც ერთი სარეგულაციო აქტი.“ დაბოლოს, „სამხრეთ ოსეთსა და აფხაზეთში განთავსებული რუსული ჯარების რაოდენობა (3,700 და 3,750 სამხედრო მოსამსახურე, შესაბამისად), არ აძლევს რუსეთს საშუალებას განახორციელოს ეფექტიანი კონტროლი ამ ტერიტორიებზე, საერთო ფართობით 12 500 კვ. კმ. თუ გავვლებთ პარალელს, ეფექტიანი კონტროლის განხორციელება ჩრდილოეთ კვიპროსის ბევრად უფრო მცირე ტერიტორიაზე (3 400 კვ. კმ) მოითხოვს 30.000-იანი თურქული ჯარის ყოფნას. სამხედრო კონფლიქტის აქტიურ ფაზაში რუსული კონტინგენტის მაქსიმალურმა რაოდენობამ 12.000 სამხედრო მოსამსახურეს მიაღწია. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ მთელი ეს ძალები ჩართული იყო სამხედრო ოპერაციაში და არ ამყარებდა ეფექტიან კონტროლს.“ ბოლოს მან დაასკვნა, რომ „ყოველივე ზემოხსენებულის საფუძველზე, არ არსებობს სათანადო საფუძვლები განცხადებისათვის, რომ საქართველო–სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტის დროს რუსეთის მხარე ახორციელებდა ეფექტიან კონტროლს სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე, ან დამყარდა საოკუპაციო რეჟიმი იმ განსაზღვრებით, რომელიც ჩადებულია საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალში.“

[...]

[26] იმ შემთხვევაში, თუ რუსეთის სამხედრო ინტერვენცია ვერ იქნება გამართლებული საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, [...] და თუ არც აფხაზეთი, არც სამხრეთი ოსეთი არ იქნა აღიარებული, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფო, საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი – კერძოდ, წესები მშვიდობიანი მოსახლეობის დაცვის (ძირითადად, ქუჩების კონვენციიდან) და ოკუპაციის შესახებ – იყო და შესაძლებელია კვლავაც დარჩეს მისადაგებული. ეს ეხება ყველა ადგილს, სადაც რუსეთის სამხედრო პირებმა ზემოქმედება მოახდინა დაცვის ქვეშ მყოფ ადამიანებსა და ნივთებზე. თუმცა, რუსეთის ძალების მიერ განხორციელებული კონტროლი და ძალაუფლება განსხვავებული იყოს სხვადასხვა გეოგრაფიულ პოზიციებში. [...]

[27] [რუსეთის ფედერაციამ ამასთანავე] აღნიშნა, რომ როდესაც „სამხრეთ ოსეთს ყავდა და ისევ ჰყავს თავისი საკუთარი მთავრობა და ადგილობრივი ხელისუფლება, რომელიც ამ ქვეყანაში ეფექტურ კონტროლს ახორციელებს, ინარჩუნებს კანონის უზენაესობას, და იცავს ადამიანის უფლებებს, (...) რუსეთის სამხედრო კონტინგენტი მიწვეული იყო მხოლოდ იმისათვის, რომ სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე უშუალოდ სამხედრო ამოცანები განეხორციელებინა, მაქსიმალურად მათი შესაძლებლობების ფარგლებში ეცადათ შეენარჩუნებინათ კანონი და წესრიგი და აღეკვეთათ ნებისმიერი სახის ძალადობა თავისი განლაგების ადგილებში, მათ შორის, საქართველოს ტერიტორიაზეც, სადაც, იმის გამო, რომ საქართველოს ხელისუფლებას ხელი არ მიუწვდებოდა, აშკარა საპოლიციო ვაკუუმი შეიქმნა.“ [...]

III. ძირითადი ფაქტები და მათთან დაკავშირებული სამართლებრივი შეფასება

[28] საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, მსხვერპლთა ზუსტი რიცხვი თავისთავად შეუსაბამოა და არ შეიძლება სამართლებრივი შედეგები მოჰყვეს. აქ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მსხვერპლის ხასიათი და ის გარემოებები, რასაც მსხვერპლი მოჰყვა. [...]

A. საომარი მოქმედებების განხორციელება

[...]

[29] მიუხედავად იმისა, რომ საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალში საომარი მოქმედებების წარმოების ზოგადი წესები ძირითადად, საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტებისთვის გამოიყენება, სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალის უკანასკნელი გადაწყვეტილებები და აგრეთვე, საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართლის წესების ჩვეულებითი ხასიათის კონსოლიდირება, მიუთითებს არასაერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტებისათვის გამოყენებადი ჩვეულებითი სამართლის მყარ განვითარებაზე. [...]

[...]

a) თავდასხმის სამიზნეები

[...]

[30] საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, განსხვავება საომარი მოქმედებებისას და განსხვავება ადამიანებსა და ობიექტებს შორის, გამოყენებული იქნება თავდასხმის სამიზნეების ანალიზის სტრუქტურირებისათვის.

(i) სავარაუდო თავდასხმები სამშვიდობო ძალებზე

[31] სავარაუდო თავდასხმები სამშვიდობო ძალებზე ხორციელდებოდა როგორც კონფლიქტის წინა პერიოდში, რაც ზრდიდა მხარეებს შორის დაძაბულობას, ასევე მისი მსვლელობის დროსაც. [...]

[32] საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, სამშვიდობო ძალებისათვის გაწეული დაცვა მჭიდროდ არის დაკავშირებული მშვიდობიანი მოსახლეობის საერთო დაცვასთან. როგორც წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტის ჩვეულებითი სამართლის კვლევაში არის აღნიშნული – „ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი კრძალავს „თავდასხმის მიმართვას სამშვიდობო მისიაში ჩართული პერსონალისა და ობიექტებისადმი, გაერო-ს ქარტიის შესაბამისად, ვინაიდან ისინი მოწოდებული არიან დაიცვან მშვიდობიანი მოსახლეობა საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ფარგლებში.“ ძალის გამოყენება მკაცრად თავისდაცვის ან მშვიდობიანი მოსახლეობის ან სამოქალაქო ობიექტების დაცვის მიზნით, მათი სამშვიდობო მანდატის ფარგლებში, არ შეიძლება კვალიფიცირებული იქნას, როგორც საომარ მოქმედებებში მონაწილეობა. ამ კონტექსტში ისინი ვერ იქნება განხილული, როგორც კანონიერი სამიზნე, ვინაიდან ისინი არანაირ სამხედრო ქმედებებს არ განახორციელებენ. ძალიან მნიშვნელოვანია ყურადღება გავამახვილოთ, რომ როგორც საერთაშორისო, ასევე არასაერთაშორისო შეიარაღებულ კონფლიქტში, სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს რომის წესდება განიხილავს, როგორც სისხლის სამართლის საერთაშორისო დანაშაულს, როდესაც თავდასხმა მიმართულია სამშვიდობო ძალებისა და მასთან დაკავშირებული დანადგარებისაკენ, „რადგან ისინი მოწოდებული არიან დაიცვან მშვიდობიანი მოსახლეობა შეიარაღებული კონფლიქტების საერთაშორისო სამართლის ფარგლებში.“

[33] კონფლიქტის მსვლელობისას, რუსი მშვიდობისმყოფელების განცხადების მიხედვით, რუსული და/ან ოსური ძალებით დაკომპლექტებულ პოსტებზე განხორციელდა თავდასხმა ქართული შეიარაღებული ძალების მხრიდან. რუსეთის ფედერაცია აცხადებს, რომ მშვიდობის დამცველები მიზანმიმართულად დახოცეს. [...] 2009 წლის ივლისში, მოსკოვში, საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამოძიებო მისიასთან წარმომადგენლებთან შეხვედრის დროს რუსეთის გენერალური პროკურორის ოფისის საგამოძიებო კომიტეტის წარმომადგენლებმა აღნიშნეს, რომ მოკლულია 10 რუსი მშვიდობისმყოფელი.

[...]

[34] შემდგომში Human Rights Watch-მა აღნიშნა, რომ ვერც რუსეთის, და ვერც საქართველოს მხრიდან მშვიდობისმყოფელების მიმართ ან მათ მიერ განხორციელებულ თავდასხმებში დადანაშაულების სერიოზული მტკიცებულებები მან ვერ მიიღო.

[35] მსგავსი განცხადებების, აგრეთვე განცხადების, რომ ქართული შეიარაღებული ძალები თავს დაესხა რუსეთის სამშვიდობო ძალების ბაზებს, დამადასტურებელი ინფორმაცია სხვა წყაროებიდან, გარდა კონფლიქტის მონაწილე მხარეებისა, ვერც საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელმა საერთაშორისო საგამოძიებო მისიამ მოიპოვა. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ეს განცხადებები დადასტურდა, უფრო ზუსტი ინფორმაციის ნაკლებობა პრობლემებს შეუქმნის რელევანტური ფაქტების დადგენას და მათ სამართლებრივ შეფასებას, ვინაიდან მისია ორ საპირისპირო მტკიცებას შორის აღმოჩნდება. სამშვიდობო ძალებზე განხორციელებული პირდაპირი თავდასხმის განხილვისას, დასკვნის გამოტანა დამოკიდებულია იმაზე, თავდასხმის განხორციელებისას, დაკარგა თუ არა სამშვიდობო ძალებმა დაცულობა. მეორე მხრივ, მშვიდობისმყოფელები შეიძლება მოკლულნი იყვნენ ან დაშავდნენ განურჩეველი და არა პირდაპირ მათზე განხორციელებული თავდასხმის შედეგად.

[36] მისიამ ვერ მოახერხა დაედგინა, რუს მშვიდობისმყოფელთა ბაზებზე სავარაუდო თავდასხმების დროისათვის, დაკარგული ჰქონდათ თუ არა მშვიდობისმყოფელებს დაცვის უფლება საომარ მოქმედებებში მათი უშუალო მონაწილეობის გამო და შესაბამისად, მისიამ ვერ შესძლო ამ ფაქტების შესახებ გარკვეული სამართლებრივი დასკვნების გამოტანა.

(ii) ობიექტები

1. ადმინისტრაციული შენობები

[37] 2009 წლის მარტში, სამხრეთ ოსეთის დე-ფაქტო ხელისუფლებამ საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელ საერთაშორისო საგამოძიებო მისიას აჩვენა რამდენიმე ადმინისტრაციული შენობა, როგორებიცაა, პარლამენტი და დე-ფაქტო საგარეო საქმეთა სამინისტრო, რომლებიც, მათი განცხადების თანახმად, დაიბოძა ქართული ძალების მიერ. მათ იხილეს ამ თავდასხმების შედეგად მიყენებული ზიანი. [...] Human Rights Watch-მა აგრეთვე აღნიშნა ქართული არტილერიის მიერ ადმინისტრაციული შენობების განადგურების შესახებ, როგორიცაა, მაგალითად, ოსეთის პარლამენტის შენობა.

[38] [...] საქართველოს ხელისუფლებამ მოგვიანებით განაცხადა, რომ მათი სამხედროები ძირითადად, ამ ადგილებში განლაგებულ სამოქალაქო შენობებს უტევდნენ, ვინაიდან ამ შენობებს თავს აფარებდნენ ოსური

მილიციის თანამშრომლები. ანალოგიურად, თავის გამოსვლაში აგვისტოს ომის შემსწავლელი საპარლამენტო კომისიის სხდომაზე საქართველოს შეიარაღებული ძალების შტაბის უფროსმა, ზაზა გოგავამ განაცხადა, რომ „საქართველოს შეიარაღებულმა ძალებმა გამოიყენა ზუსტად მიმართული სახმელეთო იარაღი მხოლოდ რამდენიმე გარკვეული ადმინისტრაციული შენობის წინააღმდეგ, სადაც მილიციის შტაბები იყო განთავსებული; ამ დარტყმებს რაიმე ზიანი მშვიდობიანი მოსახლეობის საცხოვრებელი სახლებისათვის არ მიუყენებია.“ [...]

[39] მისიამ ვერ მოახერხა ცხინვალში მდებარე თითოეულ ადმინისტრაციულ თუ საზოგადოებრივ შენობაზე განხორციელებული კონკრეტული შეტევის შეფასება, მაგრამ მან შენიშნა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ეს შენობები სამართლის მიხედვით, სამხედრო ობიექტებს არ წარმოადგენდნენ, ისინი შეიძლება კანონიერ სამიზნეებად გადაიქცნენ, თუ გამოყენებულია მეზრძოლების მიერ. მაგრამ, ეს, ვერ გაათავისუფლებს თავდამსხმელს საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალით გათვალისწინებული გარკვეული ვალდებულებებისაგან (მაგ., სიფრთხილის ზომები, პროპორციულობა).

2. სკოლები

[40] საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, სკოლები, თავისი ხასიათით, არის სამოქალაქო ობიექტები, რომლებიც დაცულია თავდასხმისაგან. განსაკუთრებული ყურადღებას მოითხოვს საომარი მოქმედებების მსვლელობის დროს სკოლებისათვის მიყენებული ზიანის რამდენიმე შემთხვევა. საქართველოს შეიარაღებული ძალების მიერ ცხინვალის დაბომბვის შესახებ Human Rights Watch-მა შენიშნა, რომ ბომბები ხვდებოდა და ხშირად სერიოზულ ზიანს აყენებდა სხვადასხვა სახის სამოქალაქო ობიექტებს, უნივერსიტეტის, რამდენიმე სკოლისა და საბავშვო ბაღის შენობებს [...], ამ შენობებიდან ზოგიერთი თავდაცვითი პოზიციების ან სხვა პოსტების სახით იყო გამოყენებული სამხრეთ ოსეთის შეიარაღებული ძალების მიერ (მოხალისე მილიციელების ჩათვლით), რამაც ისინი კანონიერ სამხედრო სამიზნეებად გადააქცია.“ მაგალითად, როგორც თვითმხილველებმა უთხრეს Human Rights Watch-ის წარმომადგენლებს, მილიციამ პოზიციები დაიკავა ცხინვალის სამხრეთ ნაწილში მდებარე მე-12 სკოლაში, რომელიც სერიოზულად დაზიანდა ქართული მხრიდან გახსნილი ცეცხლის შედეგად. 9 აგვისტოს, ქალაქ გორის მე-7 სკოლაზე მიტანილი შეტევა აგრეთვე, აჩვენებს, რომ საჭიროა განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს განხორციელებული შეტევების გარემოებებს. Human Rights Watch ერთ-ერთი თვითმხილველის სიტყვებზე

[41] დაყრდნობით, ამბობს, რომ „რუსულმა თვითმფრინავებმა რამდენიმე დარტყმა განახორციელეს ქალაქ გორის მე-7 სკოლაზე და მის მახლობლად. (...) სკოლაზე განხორციელებული შეტევის დროს მის ეზოში დაახლოებით ასამდე ქართველი სამხედრო რეზერვისტი იმყოფებოდა. (...) არც ერთი რეზერვისტი არ დაშავებულა და შესაძლოა, რომ სკოლა მიჩნეული იყო, როგორც სამხედრო მიზნებისთვის გამოყენებული. ასეთ გარემოებებში ის დაკარგავდა თავის, როგორც სამოქალაქო ობიექტის, დაცულ სტატუსს. შეტევის დროს ერთი ბომბი მოხვდა სკოლასთან ახლოს მდებარე საცხოვრებელ შენობას, სადაც დაიღუპა სულ ცოტა, ხუთი მშვიდობიანი მოქალაქე და დაიჭრა სულ ცოტა, 18 მშვიდობიანი მოქალაქე, ხოლო მეორე ბომბი მოხვდა სხვა სახლს, რომელიც სკოლას ეკვროდა და ეს სახლი დაზიანდა, თუმცა ადამიანური მსხვერპლი არ მოჰყოლია. ამ სკოლაში აგრეთვე, თავშესაფარი იპოვეს სამოქალაქო პირებმა.“ ამ კუთხით, იმ სპეციფიკური ობიექტების მიმოხილვის შემდგომ, რომლებიც დაბომბა ან თავდასხმის სამიზნე გახდა, ამ ნაწილში, მოგვიანებით, ჩატარებული იქნება შეფასება, რათა განისაზღვროს, დაცული იყო თუ არა პროპორციულობის პრინციპი და მიღებული იყო თუ არა სიფრთხილის ზომები, რათა შემცირებული ყოფილიყო სამოქალაქო პირების დაღუპვა ან სამოქალაქო შენობების დაზიანება.

[42] მისიას არ გააჩნია არანაირი ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ სკოლებზე, რომლებიც არ იყო გამოყენებული სამხედრო მიზნებისათვის, არ იყო განზრახ მიტანილი იერიში.

3. საავადმყოფოები

[43] საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, საავადმყოფოებს, გარდა მათი უპირატესობისა, იყვნენ დაცული, როგორც სამოქალაქო ობიექტები, კიდევ აქვთ სპეციალური დაცვითი სტატუსი.

[44] კონფლიქტის მსვლელობისას, საავადმყოფოებისათვის მიყენებული ზიანი თავისთავად არ გულისხმობს პირდაპირ დარტყმას ამ ობიექტზე. მაგრამ ეს შეიძლება ასე იყოს, თუ საავადმყოფომ დაკარგა დაცულობა, ვინაიდან ის, გარდა მისი ჰუმანიტარული მოვალეობების შესრულებისა, გამოიყენებოდა მტრისათვის ზიანის მისაყენებლად. ზიანი აგრეთვე, შეიძლება იყოს თანმხლები, გამოწვეული კანონიერ სამხედრო სამიზნეზე დარტყმით.

[45] Human Rights Watch-ის მიხედვით, ერთ-ერთი სამოქალაქო ობიექტი, რომელსაც ცხინვალში, ქართული შეიარაღებული ძალების თავდასხმის დროს „გრადის“ ტიპის რაკეტა მოხვდა, იყო სამხრეთ ოსეთის ცენტრალური რესპუბლიკური საავადმყოფო (ცხინვალის საავადმყოფო), ქალაქის ერთადერთი სამედიცინო დაწესებულება,

რომელიც დაჭრილებს – როგორც სამოქალაქო პირებს, ასევე მეომრებსაც, დახმარებას უწევდა ბრძოლების პირველ დღეებში.

[...]

[46] Human Rights Watch-მა აღწერა 13 აგვისტოს, დაახლოებით, დღის 2 საათზე რუსული ვერტმფრენის მიერ განხორციელებული თავდასხმა, რომელმაც რაკეტა გაისროლა საავადმყოფოს ეზოში ჯგუფად მდგომი, შესვენებაზე გამოსული, საავადმყოფოს შტატის წევრების მიმართულებით. რაკეტამ იმსხვერპლა გიორგი აბრამიშვილი, გადაუდებელი დახმარების კაბინეტის ექიმი. Human Rights Watch-მა თავის ანგარიშში აღნიშნა, რომ მათმა მკვლევარებმა თვითონ ნახეს, რომ საავადმყოფოს შენობის სახურავს თვალსაჩინოდ ედო წითელი ჯვრის ნიშანი. ეს თავდასხმა ეწინააღმდეგება რუსეთის ფედერაციის განცხადებას, რომ მისი ძალები კონფლიქტის დროს ცეცხლს უშენდნენ „მხოლოდ მკვეთრად განსაზღვრულ სამიზნეებს“ და, რომ „ყველა მომაკვდინებელ დარტყმაზე ხორციელდებოდა მონიტორინგი.“

[47] მიუხედავად იმისა, რომ საავადმყოფოებისათვის „გრადის“ ტიპის რაკეტებით ან საარტილერიო დაბომბვით მიყენებული ზიანი იყო საომარი საშუალებების არასწორი გამოყენების შედეგი, გორის საავადმყოფოსათვის ვერტმფრენიდან გახსნილი ცეცხლი, როგორც ჩანს, უნდა იყოს ამ დაცული ობიექტის გამიზნულად დამიზნების მანიშნებელი. ეს შეიძლება შეადგენდეს ომის დანაშაულს.

4. ავტომობილები

[48] საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალის მიხედვით, სამოქალაქო ავტომობილები დაცულები არიან თავდასხმისაგან, მათი სამოქალაქო დანიშნულების გამო. 2008 წლის აგვისტოს კონფლიქტის კონტექსტში, არის ორი გარემოება, რომელთა მეშვეობით, შესაძლებელია სამოქალაქო ავტომობილების დაზიანება აიხსნას და რომელთაც, შესაძლებელია მოჰყვეს სამართლებრივი შედეგები იმ შემთხვევებში, როდესაც დაზიანება შეიძლება ჩაითვალოს საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალის დარღვევად: კანონიერი სამხედრო სამიზნე იმყოფებოდა საკმაოდ ახლოს ავტომობილთან იმ დროს, როდესაც იგი დაზიანდა, ან თავდასხმის დროს, ავტომობილში იმყოფებოდნენ მილიციის შეიარაღებული მებრძოლები. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, მებრძოლი მილიციელი არის კანონიერი სამიზნე, თუ ის პირდაპირ მონაწილეობს საომარ მოქმედებებში. ამას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, ვინაიდან როგორც მრავალმა ადამიანმა აღნიშნა, სამხრეთ ოსეთის მილიციის თანამშრომლები ხშირად იპარავდნენ ავტომობილებს და იყენებდნენ მათ სხვადასხვა მიზნისათვის. [...]

[49] Human Rights Watch-ის მიერ შეგროვებულ ჩვენებებში ნახსენები იყო ქართული შეიარაღებული ძალების მიერ იმ სამოქალაქო პირებზე განხორციელებული თავდასხმები, რომლებიც გარბოდნენ კონფლიქტის ზონიდან, განსაკუთრებით, ძარას გზაზე. ამ ორგანიზაციისადმი მიწერილ თავის წერილში საქართველოს ხელისუფლებამ აღნიშნა, რომ მათი ძალები „ესროდნენ ჯავშანტექნიკას და სხვა სამხედრო აღჭურვილობას, რომლებიც როკის გვირაბის გავლით, გადაადგილდებოდა ძარას გზაზე, და არა სამოქალაქო ავტომობილებს.“ როგორც Human Rights Watch-ს მოწმემ უთხრა, ძარას გზიდან დაახლოებით ერთი კილომეტრის დაშორებით, სამხრეთ ოსეთის შეიარაღებულ ძალებს ჰქონდა მოწყობილი საარტილერიო მარაგის საწყობი და საცეცხლე პოზიცია. მიუხედავად იმისა, რომ როგორც რუსული, ასევე ოსური სამხედრო აღჭურვილობა წარმოადგენს კანონიერ სამიზნეს, ქართული შეიარაღების მიერ დაბომბილი ავტომობილების რაოდენობა წარმოშობს კითხვებს ამ ავტომობილების სამოქალაქო ხასიათის, ან არასუსტი დამიზნების, ან თანმხლები დაზიანების, ან გამიზნული თავდასხმის შესახებ. საქართველოს მთავრობის მიხედვით, ბრძოლების მიმდინარეობისას, სამოქალაქო სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილება შეჩერებული იყო. მოპოვებული ინფორმაციის თანახმად, Human Rights Watch ვარაუდობს, რომ „მრავალ მანქანას მართავდნენ სამხრეთ ოსეთის მილიციის თანამშრომლები, რომლებიც ცდილობდნენ თავისი ოჯახები, მეზობლები და მეგობრები კონფლიქტის ზონიდან გამოეყვანათ.“

[...]

[50] Human Rights Watch თავის 2009 წლის ანგარიშში ყურადღებას ამახვილებს, რომ მან ვერ შესძლო დამოუკიდებლად გადამოწმებინა ბრალდება, რომ ქართული შეიარაღებული ძალების მიერ, ძარას გზაზე შეტევის განხორციელების დროს, გამოყენებული იქნა კასეტური ბომბები, როგორც ამას ერთ-ერთი მოწმე ჰყვებოდა. მან განაცხადა, რომ მსგავსი ბრალდებები დამატებით გამოძიებას მოითხოვს.

[...]

[51] მისიამ ვერ მოახერხა ზუსტად დაედგინა, ეწინააღმდეგებოდა თუ არა ქართული შეიარაღებული ძალების მიერ ავტომობილებზე განხორციელებული შეტევები საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალს. მხოლოდ საქართველოს მიერ განხორციელებული გამიზნული შეტევა სამოქალაქო ავტომობილებზე შეიძლება შეადგენდეს ომის დანაშაულს. ანალოგიურად, კონფლიქტის ზონიდან გამოქცეულ სამოქალაქო კოლონებზე

განხორციელებული თავდასხმის გარემოებები, სავარაუდოდ, რუსული თვითფრინავების მხრიდან, ძნელად დასადგენია. თუ დადგინდა, ეს შეიძლება ის შეადგენდეს ომის დანაშაულს

[...]

6. კულტურული ობიექტები, მონუმენტები, მუზეუმები და ეკლესიები

[52] ძირითადი პრინციპები მოცემულია 1954 წლის კონვენციაში შეიარაღებული კონფლიქტის შემთხვევაში, კულტურულ ფასეულობათა დაცვის შესახებ, რომელიც გამოიყენება როგორც საერთაშორისო, ისე არა-საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტებისათვის. ის ამბობს, რომ, ვინაიდან კულტურული ფასეულობები სამოქალაქოა, ისინი არ შეიძლება იყოს თავდასხმის ობიექტი. [...]

[...]

[53] საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის შესახებ ანგარიშები კულტურული ძეგლების, მუზეუმებისა თუ ეკლესიებისათვის ზიანის მიყენების ძალიან ცოტა ბრალდებას შეიცავს. მართალია, არასისტემატურად, მაგრამ მსგავსი ბრალდებები წამოყენებული იყო როგორც საქართველოს, ასევე რუსეთის ფედერაციის მხრიდანაც. ამ უკანასკნელის მიხედვით, „2008 წლის 15 – 18 აგვისტოს ჩატარებულმა ისტორიული და კულტურული ძეგლების შემთხვევითმა შემოწმებამ აჩვენა, რომ რიგი უნიკალური ობიექტებისა დაიკარა ქართული შეიარაღებული ძალების მიერ სამხრეთ ოსეთის მოსახლეობის მძიმე არტილერიით ფართომასშტაბიანი დაბომბვის შედეგად. უფრო მეტიც, ქართველი სამხედროების მხრიდან ადგილი ჰქონდა კულტურული ძეგლებისა და ეთნიკური ოსების სამარხების მიმართ განხორციელებულ ვანდალიზმსა და მათ მიზანმიმართულად განადგურებას.“

[54] ყველაზე მნიშვნელოვანი დაზიანებები, რომლებიც დადასტურებულია, აღინიშნა სოფელ ნიქოზში მდებარე ეპისკოპოსის სასახლეში (X-XI საუკუნეები). [...] საქართველოს ხელისუფლება მას აღწერს, როგორც „გვიანი შუა საუკუნეების ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან ნიმუშს, [და ის] მძიმედ დაზიანდა 9 აგვისტოს საჰაერო დაბომბვისა და შემდგომ გაჩენლი ხანძრის შედეგად.“ ეს დადასტურებულია ევროპის საბჭოს საქართველოს კონფლიქტის ზონის კულტურული მემკვიდრეობის მხრივ სიტუაციის შემფასებელი მისიის მიერ. [...]

[55] საზოგადოდ, იმისათვის, რომ სამხედრო ოპერაციის გარემოებებთან დაკავშირებული დაზიანებების მასშტაბებისა და ფაქტების შეფასება ჩატარდეს, საჭიროა მეტი ინფორმაცია. ამას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან კულტურული ფასეულობები სპეციალური დაცვა მხოლოდ იმ შემთხვევებში წყდება, როდესაც ეს არის მოთხოვნილი გადაუდებელი სამხედრო აუცილებლობით.

ბ) განურჩეველი თავდასხმები არაპროპორციული თავდასხმების ჩათვლით

[56] ყველაზე სერიოზული ბრალდებები, რომლებიც 2008 წლის აგვისტოს კონფლიქტის დროს ყველა მხრიდან გაისმოდა, ეხებოდა განურჩეველ დამიზნებას და სამოქალაქო პირების მიზანში გამოიზნულად ამოღებას. [...] ამ კუთხით, ბრალდებები, სხვებთან ერთად, ფოკუსირებულია გარკვეული ტიპის იარაღის გამოყენებაზე, რომელსაც განურჩეველი ზემოქმედება გააჩნია. [...]

[57] საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამოძიებო მისია აუცილებლად მიიჩნევს, რომ პირველ რიგში, ვიდრე განურჩეველი თავდასხმების საკითხის ზოგად შეფასებაზე გადავიდოდეს, გაარკვიოს გამოყენებული იარაღის ტიპები და გზები, რომლითაც ისინი იქნა გამოყენებული.

(i) გამოყენებული იარაღის ტიპები და გზები, რომლითაც ისინი იყო გამოყენებული

[58] ამ კონფლიქტის კონტექსტში გამოყენებული არც ერთი იარაღი არ არის გადაფარული კონკრეტული აკრძალვით, არც ჩვეულებრივი და არც ჩვეულებითი. მიუხედავად ამისა, მართალია, 2008 წლის აგვისტოს კონფლიქტში გამოყენებული არც ერთი იარაღი, თავისთავად, საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ზოგადი პრინციპების მიხედვით, როგორც ასეთი, უკანონოდ ვერ ჩაითვლება. ხოლო ის გზები, რომლითაც ეს იარაღი იქნა გამოყენებული, სერიოზულ ეჭვებს ბადებს კანონიერების თვალსაზრისით. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, ვინაიდან სადავო იარაღი ყველაზე ხშირად მჭიდროდ დასახლებულ ადგილებში გამოიყენებოდა. წინააღმდეგობრივი იარაღის ეს ორი ტიპი არის „გრადის“ ტიპის რაკეტები და კასეტური ბომბები.

[59] როგორც სწორად შენიშნა საქართველომ, „საქართველოსა და რუსეთს შორის 2008 წლის აგვისტოში მომხდარი შეიარაღებული კონფლიქტის დროს, საქართველო არ იყო მონაწილე არც ერთი საერთაშორისო ხელშეკრულების, რომელიც კრძალავს „გრადის“ ტიპის მრავალჯერადი გამოყენების რაკეტების ან კასეტური ბომბების გამოყენებას საერთაშორისო შეიარაღებულ კონფლიქტში; არც საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართლის რაიმე წესი არსებობდა, რომელიც კრძალავს ზემოთ ხსენებულს და გამოყენებადია საქართველოსათვის.“ ეს შეესაბამება სიმართლეს რუსეთის შემთხვევაშიც.

[60] როდესაც საქმე გრადის ტიპის რაკეტებს შეეხება, როგორც Human Rights Watch-მა მოახსენა, [...] საქართველომ განაცხადა, რომ „საქართველოს შეიარაღებულმა ძალებმა გრადის ტიპის რაკეტები გამოიყენა მხოლოდ გარკვეულად სამხედრო ობიექტების წინააღმდეგ და არა დასახლებულ ადგილებში“.

[61] გრადის ტიპის რაკეტების გამოყენების შესახებ ეს განცხადებები ეწინააღმდეგება საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამომიებო მისიის მიერ შეგროვილ ინფორმაციას. მრავალი ანგარიშისა და იმ მოწმეებისაგან აღებული ჩვენებების მიხედვით, რომლებიც 2008 წლის 7 აგვისტოს ღამით, ცხინვალში იმყოფებოდნენ, ქართულმა არტილერიამ დაიწყო ქალაქის ტერიტორიის მასიური დაბომბვა. შუაღამის შემდეგ, მალევე ცხინვალის ცენტრი მძიმე ცეცხლისა და დაბომბვის ქვეშ მოექცა. როგორც ეუთოს დამკვირვებლებმა შეაფასეს, ეს დაბომბვა ხორციელდებოდა გრადის ტიპის მრავალჯერადი გამოყენების რაკეტების სისტემებიდან და საარტილერიო ნაწილებიდან, რომლებიც ნანახი იყო გორის ჩრდილოეთით, კარაღეთის მიდამოებში, კონფლიქტის ზონასთან ძალიან ახლოს, 7 აგვისტოს, დღის 3 საათზე. თავდასხმის პირველი საათების შესახებ მონათხრობში აღინიშნება ინტენსიური დაბომბვა მძიმე არტილერიის აფეთქების ჯერით, ინტერვალებით 15-20 წმ-მდე. 50 წუთის განმავლობაში ეუთოს დამკვირვებლებმა ქალაქში დაითვაღეს 100-ზე მეტი აფეთქების ჯერი და დაახლოებით, ნახევარზე მეტი მოდიოდა საცხოვრებელ უბანში განთავსებულ ეუთოს სავსე ოფისთან ძალიან ახლოს. ეუთოს ნაწილს რამდენიმეჯერ დაარტყეს და ის დაზიანდა.

[62] Human Rights Watch-ისა და Amnesty International-ის მიერ ჩატარებული კვლევები და ინტერვიუები ამ ფაქტს ერთგვარად ადასტურებს. Human Rights Watch-ის დასკვნის მიხედვით, ქართული შეიარაღებული ძალები ისროდა გრადის ტიპის რაკეტებს და სხვა იარაღთან ერთად, გამოიყენა BM-21 „გრადი“, მრავალჯერადი გამოყენების სარაკეტო სისტემა, რომელსაც შეუძლია 20 წამში 40 რაკეტის გასროლა, თვითმავალი არტილერია, ნაღმტყორცნები და ჰაუბიცების ჭურვები. [...] Amnesty International-ის ექსპერტებმა იხილეს სამოქალაქო პირების საკუთრებისადმი მიყენებული დიდი ზარალი ამ წერტილებიდან 100–150 მეტრის რადიუსში, კერძოდ, ქალაქის სამხრეთ და სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილებში და ხაზი გაუსვეს ამ ადგილებში სამიზნედ გრადის ტიპის იარაღის გამოყენების მიზანშეუწონლობას.

[63] ფაქტების გამომიძიებელმა მისიამ დაასკვნა, რომ ცხინვალზე განხორციელებული შეტევის დროს, საზოგადოდ, საარტილერიო შეტევა კერძოდ, გრადის ტიპის მრავალჯერადი გამოყენების სარაკეტო სისტემის გამოყენება, ნიშნავს ქართული შეიარაღებული ძალების მიერ განხორციელებულ განურჩეველ თავდასხმას, თუ გავითვალისწინებთ თავად იარაღის მახასიათებლებს და მის გამოყენებას დასახლებულ ადგილებში. უფრო მეტიც, ქართულმა ძალებმა არ შეასრულეს ვალდებულება მიეღოთ სიფრთხილის ყველა შესაძლო ზომები ომის წარმოების საშუალებებისა და მეთოდების შერჩევის დროს, რათა თავიდან აეცილებინათ და ნებისმიერ შემთხვევაში, შეემცირებინათ სამოქალაქო პირების სიცოცხლის მოსპობა, სამოქალაქო პირებისათვის ზიანის მიყენება და სამოქალაქო ობიექტების განადგურება.

[64] კონფლიქტის მსვლელობის დროს გამოყენებული კიდევ ერთი სადავო იარაღი არის კასეტური ბომბები. მაშინ, როდესაც საქართველოს ხელისუფლებამ აღიარა, რომ მან გამოიყენა კასეტური ბომბები, რათა რუსული ძალების წინსვლა შეეჩერებინათ, მოსკოვი ოფიციალურად არ ადასტურებს მისი ძალების მიერ მათ გამოყენებას.

[65] Amnesty International-ის მიხედვით, საქართველოს ხელისუფლებამ ხაზი გაუსვა, რომ კასეტური ბომბები გამოყენებული იყო მხოლოდ რუსული ჯარისა და სამხედრო აღჭურვილობის წინააღმდეგ როკის გვირაბთან ახლოს, 8 აგვისტოს დილის საათებში, და მხოლოდ ქართული სახმელეთო ძალების მიერ. საქართველოს ხელისუფლებამ აცნობა Amnesty International-ს, რომ ამგვარი კასეტური ბომბები აგრეთვე, გამოყენებული იყო 8 აგვისტოს რუსულ და ოსურ შეიარაღებულ ძალებზე თავდასხმის დროს, ძარას შემოვლით გზაზე. Amnesty International-მა აღნიშნა, რომ „საქართველოს ხელისუფლება ირწმუნება, რომ იმ დროს, როდესაც ქართული მხრიდან კასეტური ბომბებით ცვიოდა ძარას გზაზე, მასზე არ იყვნენ სამოქალაქო პირები, ვინაიდან ამ ტერიტორიაზე საბრძოლო ოპერაციების მიმდინარეობის დროს, ყველა სახის სამოქალაქო ტრანსპორტის გადაადგილება შეჩერებული იყო, და ამას ადასტურებენ ქართველი ველზე დამკვირვებლები. [...] თუმცა, მან აღნიშნა, რომ „ნათელია, რომ რამდენიმე ათასი სამოქალაქო პირი გარბოდა ცენტრალური საქართველოსა და ჩრდილოეთ ოსეთის მიმართულებით 8 აგვისტოს მოვლენების დროს და ძარას გზა, რა თქმა უნდა, იყო ჩრდილოეთისაკენ მიმავალი სამხრეთელი ოსებისათვის გადაადგილების მთავარი მიმართულება.“

[66] კასეტური ბომბების გამოყენების სამხედრო აუცილებლობა საქართველოს მიერ შემდეგნაირად იყო ახსნილი:

„კასეტური ბომბები, განსაკუთრებით, GRADLAR160 სარაკეტო სისტემები და M-85 კასეტურბომბიანი MK4 LAR160 ტიპის რაკეტები გამოყენებული იყო მხოლოდ მძიმედ შეიარაღებული ავტომობილებისა და აღჭურვილობის წინააღმდეგ, რომლებიც საქართველოს ტერიტორიის მიმართულებით გადაადგილდებოდა. ზემოთ ხსენებულის გამოყენება ეფუძნებოდა სამხედრო აუცილებლობისა და იმ სამხედრო უპირატესობის ღრმა ანალიზს, რომელიც მათ შეიძლება მოეტანა ქართული არმიისათვის მოცემულ სიტუაციაში.

გადაუდებელი სამხედრო აუცილებლობა იყო – შეჩერებულიყო რუსული სამხედრო პერსონალისა და აღჭურვილობის წინსვლა საქართველოს ტერიტორიაზე [...]“

[67] რაც შეეხება კასეტურ ბომბებს, რომლებიც დაეცა ცხრა სოფელს გორის რაიონში, Human Rights Watch-მა აღნიშნა, რომ „არსებობს რამდენიმე ფაქტორი, რაც გვაფიქრებინებს, რომ ქართულ შეიარაღებულ ძალებს ამ სოფლებისთვის კი არ დაუმიზნებია, არამედ ბომბების ნაწილები დაეცა ამ სოფლებს იმის გამო, რომ შეიარაღების სისტემა გამოვიდა მწობრიდან.“ Human Rights Watch-მა აღრიცხა ამ ინციდენტების შედეგად გამოწვეული ადამიანის რამდენიმე მსხვერპლი, რაც მოჰყვა ან კასეტური ბომბის დაცემას, ან აუფეთქებელ ჭურვებს.

[...]

[68] რაც შეეხება რუსეთის მიერ სავარაუდოდ, კასეტური ბომბების გამოყენებას, ამ სახელმწიფომ თავისი პოზიცია გამოხატა საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამოძიებო მისიის კითხვარზე გაცემულ პასუხებში: „კასეტური ბომბები, რომლებიც, მართალია, რუსეთის ფედერაციის საჰაერო ძალების დამრტყმელ შენაერთებს გააჩნდა და რომლებიც შექმნილია მტრის ბანაკში მსხვერპლის გამოსაწვევად და ღია სივრცეში სამხედრო აღჭურვილობის გასანადგურებლად, არასოდეს ყოფილა გამოყენებული.“ ეს ეწინააღმდეგება მტკიცებულებებს, რომლებიც Human Rights Watch-მა შეაგროვა და რომლებიც გვარწმუნებს, რომ კასეტური ბომბები, სხვათა შორის, გამოყენებულ იქნა სოფელ ვარიანში, სადაც დაიღუპა სამი ადამიანი; სოფელ რუისში და ქალაქ გორის მთავარ მოედანზე, სადაც ექვსი ადამიანი დაიღუპა.

[69] ჰოლანდიელი ჟურნალისტის დალუპვა 12 აგვისტოს საომარი მოქმედებების დროს, გორის მთავარ მოედანზე ნატორცნი კასეტური ბომბისაგან, ამყარებს ამ განცხადებას, რომ რუსეთმა ნამდვილად გამოიყენა კასეტური ბომბები. ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან არა მარტო Human Rights Watch-მა, არამედ ნიდერლანდების საგარეო საქმეთა სამინისტროს საგამოძიებო კომისიამაც დაასკვნა, რომ ეს ჟურნალისტი მოკლული იყო რუსული მხარის მიერ ამ იარაღის გამოყენების შედეგად.

[...]

[70] საქართველოს მიერ ცხინვალისა და სამხრეთ ოსეთის სოფლების წინააღმდეგ გარკვეული იარაღის გამოყენება, გრადის ტიპის მრავალჯერადი გამოყენების სარაკეტო სისტემების ჩათვლით, არ არის შესაბამისობაში განურჩეველი თავდასხმების აკრძალვასთან და ვალდებულებასთან საომარი მოქმედებების საშუალებებისა და მეთოდების შერჩევის დროს სიფრთხილის ზომების მიღების ვალდებულებასთან. რუსული ძალების მიერ არტილერიისა და კასეტური ბომბების გამოყენებას აგრეთვე, მიყვავართ განურჩეველ თავდასხმამდე და სიფრთხილის წესების დარღვევამდე.

(ii) რუსეთისა და საქართველოს მიერ განხორციელებული განურჩეველი თავდასხმები

[...]

[71] Human Rights Watch-მა აგრეთვე, აღწერა შემთხვევები, როდესაც სოფელ თამარაშენის მკვიდრნი ჰყვებოდნენ, თუ როგორ უშენდნენ ცეცხლს რუსული ტანკები მათი თანასოფლელების სახლებს. თვითმხილველმა უთხრა Human Rights Watch-ს, რომ იმ დროს, როდესაც ტანკებმა მათ სახლებს ცეცხლი გაუხსნა, მათში ქართული სამხედრო პერსონალი არ იმყოფებოდა. Human Rights Watch აგრეთვე, ახსენებს „ერთ თვითმხილველს, [რომელმაც] აღწერა ინციდენტი, როდესაც ტანკები მეთოდურად გადაადგილდებოდნენ ქუჩებში და ჯერით ესროდნენ სახლებს, რაც გვაფიქრებინებს, რომ ცეცხლი არ იყო მიმართული სპეციფიკური სამხედრო სამიზნეებისაკენ და რომ ეს თავდასხმები იყო განურჩეველი.“

[72] სერიოზულ შემოთხვევას იწვევს საქართველოს მიერ განხორციელებული თავდასხმები, როგორც საარტილერიო შეტევა ცხინვალზე, ასევე სახმელეთო შეტევები. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, Human Rights Watch-ის მიხედვით, „ქართველი სამხედროები ძალიან იშვიათად ახერხებდნენ ეფექტურად დაემუშავებინათ რიგი მკაფიოდ ცალკეული და მკაფიო სამხედრო მიზნებისა, ცალკეული სამხედრო სამიზნეების სახით, იმ ადგილებში, სადაც იყო მშვიდობიანი მოსახლეობისა და სამოქალაქო ობიექტების კონცენტრაცია,“ რაც საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, განურჩეველ თავდასხმას წარმოადგენს. [...]

[73] რამდენიმე შემთხვევაში საქართველო და რუსეთი ახორციელებდნენ განურჩეველ თავდასხმებს და შესაბამისად, არღვევდნენ საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალს.

[74] განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დაზვერვის საკითხი, რომელიც გამოყენებული იყო სამიზნეების შერჩევის და თავდასხმის დროს, ცხინვალში მშვიდობიანი მოსახლეობის ყოფნის საკითხი. Amnesty International-მა აღნიშნა, რომ „ცხინვალის საარტილერიო დაბომბვის დაწყების დროისათვის, ქართული შეიარაღებული ძალები განლაგებული იყო ცხინვალიდან რამდენიმე კილომეტრის დაშორებით, ისეთ მანძილზე, საიდანაც ძნელი იქნებოდა იმ ოსური

ძალების პოზიციების ზუსტი ადგილმდებარეობის დადგენა, საიდანაც მათ ცეცხლს უშენდნენ. გარდა ამისა, ვინაიდან ოსური ძალები მსუბუქად იყო შეიარაღებული და ძალიან მობილურები იყვნენ, ვერ იქნებოდა ვერანაირი გარანტია, რომ ის პოზიციები, საიდანაც ბომბებს ისროდნენ წინა დღეების განმავლობაში, კვლავ დაკავებული იქნებოდა 7 აგვისტოს ღამით.“ ის აგრეთვე, გამოთქვამს შემფოთებას, იყო თუ არა სიფრთხილის ზომები მიღებული ბრძოლის საშუალებებისა და მეთოდების შერჩევის დროს და მშვიდობიანი მოსახლეობისათვის გაფრთხილების გამოცხადების საკითხში.

c) სიფრთხილის ზომები თავდასხმების დროს

[75] [...] უეჭველია, რომ 7 აგვისტოს ღამით ცხინვალში კვლავ ბევრი ადამიანი იმყოფებოდა. აქედან გამომდინარე, ისმის კითხვა, თუ რა ტიპის სიფრთხილის ზომები მიიღო ქართულმა სამხედრო მეთაურობამ, რათა შეემცირებინა მშვიდობიანი მოსახლეობისათვის მიყენებული ზარალი, როგორც საარტილერიო თავდასხმის განხორციელების დროს და მის შემდეგ, ასევე სახმელეთო ოპერაციების მსვლელობის დროს.

[76] 2009 წლის ივნისში, საქართველოს თავდაცვის სამინისტროსა და საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამომიებო მისიის წარმომადგენლების შეხვედრის დროს, მისიის ექსპერტებს უთხრეს, რომ ქართული შეიარაღებული ძალები საარტილერიო დაბომბვის წინ, მოსახლეობის გასაფრთხილებლად ე.წ. ბოლიან ყუმბარებს იყენებდა. ეს, საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, წინასწარი ეფექტური გაფრთხილების მიცემას მაინცდამაინც არ შეესაბამება. კითხვარებზე პასუხების გაცემის დროს, საქართველომ აღნიშნა, რომ „უფრო მეტიც, 8 აგვისტოს, 15:00-ზე, საქართველოს ხელისუფლებამ გამოაცხადა ცეცხლის ცალმხრივი შეწყვეტა სამი საათის განმავლობაში, რათა დარჩენილ მშვიდობიან მოსახლეობას საშუალება მისცემოდა დაეტოვებინათ კონფლიქტის ადგილი ცხინვალიდან სამხრეთის, ერგნეთის მიმართულებით.“ ჩანს, რომ ეს არასაკმარისია საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, რომელიც ითვალისწინებს ყველა შესაძლო ზომის მიღებას. მაშინ, როდესაც ცხინვალზე თავდასხმა განხორციელდა, ღამით, დარჩენილი მოსახლეობისათვის არანაირი საერთო წინასწარი გაფრთხილება არ გაკეთებულა.

[77] აღსანიშნავია, რომ სამხრეთ ოსეთის მეზობლების ყოფნა, ძირითადად, იმ შენობებში, რომელთა სარდაფებში მშვიდობიანი მოსახლეობა იმალებოდა და ის ფაქტი, რომ ისინი ესროდნენ ქართველ ჯარისკაცებს სწორედ ამ სარდაფებიდან, ართულებს საომარი მოქმედებების წარმოებას თავდამსხმელისათვის. ეს რა თქმა უნდა, არ ათავისუფლებს ქართულ შეიარაღებულ ძალებს მათი ვალდებულებისაგან. ამ მიმართულებით, სიფრთხილის ზომების არმიღების ერთ-ერთი ყველაზე შემაშფოთებელი მაგალითი არის ქართული შეიარაღებული ძალების მიერ ტანკებისა და მცირე ზომის საბრძოლო მანქანების გამოყენება იმ შენობების დასაცხრილად, სადაც, როგორც ცნობილი იყო, მშვიდობიანი მოსახლეობა იმყოფებოდა. [...]

[78] ცხინვალსა და სამხრეთ ოსეთის სოფლებზე განხორციელებული თავდასხმის დროს, ქართულმა შეიარაღებულმა ძალებმა არ მიიღო საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალით გათვალისწინებული სიფრთხილის ზომები.

[...]

d) პასიური სიფრთხილის ზომები და ადამიანური ფარები

[79] საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, დამცველს, ასევე ადევს ვალდებულება შეამციროს ადამიანური დანაკარგები და ისეთი სამოქალაქო ობიექტების ზიანი, როგორებიცაა, მაგალითად, საცხოვრებელი სახლები. 1977 წლის დამატებითი I ოქმის მუხლი 58 აწესებს ვალდებულებებს შეტევების ზემოქმედების საწინააღმდეგო სიფრთხილის ზომების შესახებ. [...] ეს არის ჩვეულებითი სამართლის წესი, რომელიც ორივე ტიპის კონფლიქტების დროს გამოყენებადი. საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი აგრეთვე, კრძალავს ადამიანური ფარების გამოყენებას.

[80] საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამომიებო მისიის სერიოზული შემფოთების საგანს წარმოადგენს მრავალრიცხოვანი ჩვენებები. ზოგიერთი მათგანი თვით ოსი მეზობლებისაგან არის აღებული, რომელთა მიხედვითაც, ცხინვალში ისინი იყენებდნენ სახლებს, მრავალბინიან შენობებს და იქიდან ესროდნენ ქართულ სახმელეთო ჯარს, რითიც რისკის ქვეშ აყენებდნენ იმ მშვიდობიანი მოქალაქეების სიცოცხლეს, რომლებიც თავს აფარებდნენ იმავე შენობების სარდაფებს. [...]

[81] ეს არის ვალდებულების – თავი აარიდონ სამხედრო ობიექტების მჭიდროდ დასახლებულ ადგილებში ან მათ მახლობლად განლაგებას – ნამდვილი დარღვევა. სავარაუდოდ, ეს არ შეადგენს ადამიანური ფარების გამოყენების აკრძალვის დარღვევას, თუმცა, როგორც ეს წესი, მოითხოვს კონკრეტულ ქმედებებს, რათა არ დაუშვას თავდასხმები სამხედრო ობიექტებისა და სამოქალაქო პირების ერთად განზრახ მოთავსებით.

[82] სამხრეთ ოსეთის შეიარაღებულმა ძალებმა დაარღვია საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი, როდესაც ცეცხლი გახსნა სახლებიდან და მრავალბინიანი შენობებიდან და გამოიყენა ისინი თავდაცვითი პოზიციების სახით. ამით მშვიდობიანი მოსახლეობა რისკის ქვეშ დააყენა.

B. ადამიანებისა და საკუთრების მიმართ მოპყრობა ცვლადი კონტროლის ქვეშ მყოფ ტერიტორიებზე

[...]

d) მეომრების დაპატიმრება

[83] საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, დაპატიმრებისა და მსგავსი სტატუსის შესახებ წესები განსხვავებულია კონფლიქტის ტიპის მიხედვით, ანუ იმის მიხედვით, თავისი ხასიათის მიხედვით არის ეს საერთაშორისო თუ არასაერთაშორისო კონფლიქტი. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, გარკვეულ პირობებში, მეზომოლები უპირატესობას იღებენ სამხედრო ტყვის სტატუსისგან.

[84] რაც შეეხება იმ 32 პირს, რომლებიც ქართულმა შეიარაღებულმა ძალებმა დააპატიმრა, საქართველოს ხელისუფლებამ განაცხადა, რომ ეს პირები დაპატიმრებულნი არიან საომარ მოქმედებებში მონაწილეობის გამო. Human Rights Watch-ის მიხედვით, ხელისუფლებას არ წარმოუდგენია მტკიცებულებები, რომ ისინი ყველანი მეომრები იყვნენ. დაპატიმრებული იყო აგრეთვე, რამდენიმე ოსი მშვიდობიანი მოქალაქე. არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ ადამიანის უფლებების შემფასებელი მისიისა და ეუთოსათვის მიწოდებული ინფორმაციის თანახმად, „14 ოსი, ორი არასრულწლოვანი ჩათვლით, დაპატიმრებულია ქართული პოლიციის მიერ „ბუფერული ზონიდან“ რუსული ძალების გასვლის შემდეგ და საკანში მართლობაში იყვნენ მოთავსებულნი.“

[85] საქართველომ მიაწოდა დამატებითი ინფორმაცია დაპატიმრებული პირების შესახებ: „რუსი სამხედრო მოსამსახურეები, რომელთაც ეპყრობოდნენ, როგორც სამხედრო ტყვეებს – ხუთი; სეპარატისტების უკანონო შეიარაღებული ფორმირებების წევრები – ოცდათორმეტი; აშკარა დაქირავებული მეზომოლი – ერთი (რუსეთის მოქალაქე).“ საქართველომ აღნიშნა, რომ:

[86] „საქართველოს მიერ დაკავებული ყველა პატიმარი გაიცვალა საქართველოს 150 მოქალაქესა და 39 სამხედრო ტყვეში, რომლებიც რუსეთის ხელისუფლებას ჰყავდა დატყვევებული. წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტს მიეცა საქართველოს საპატიმრო დაწესებულებებში შეუფერხებლად შესვლის შესაძლებლობა და მოინახულა ხუთი სამხედრო ტყვედან სამი – დანარჩენი ორი ომის დროს მოგვიანებით, იქნა დაპატიმრებული. წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტი ეწვია თავდაცვისა და იუსტიციის სამინისტროების ობიექტებს მრავალი სხვადასხვა მიზეზით და შეამოწმა პირობები, რომლებშიც იმყოფებოდნენ არა მარტო სამხედრო ტყვეები, არამედ სეპარატისტების უკანონო შეიარაღებული ფორმირებების წევრებიც.

„კონფლიქტის კონტექსტში აყვანილი პატიმრები სხვა ტუსაღებისაგან განცალკევებით იყვნენ მოთავსებული.“

[87] რუსეთის ფედერაციის მიხედვით, „ოპერაციების დროს რუსულმა და სამხრეთ ოსურმა შეიარაღებულმა ძალებმა დაპატიმრა ქართული ეროვნების 85 პირი“ და „იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ ზოგიერთი ქართველი სამხედრო მოსამსახურე დატოვა მისი შენაერთი, დაყარა იარაღი, გაიხადა სამხედრო ფორმა, გაანადგურა თავისი პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტები, გადაიცვა სამოქალაქო ტანსაცმელი და ა. შ., შეუძლებელი გახდა დაპატიმრებულთა შორის სამხედრო მოსამსახურეების ზუსტი რაოდენობის დადგენა.“ 1174 რუსეთის ფედერაციის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ თავის პასუხებში საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამოძიებო მისიის კითხვარზე დაამატა შემდეგი:

[88] „მთელი იმ პერიოდის მანძილზე, როდესაც რუსეთის შეიარაღებული ძალები მონაწილეობას იღებდა სამხრეთ ოსეთსა და აფხაზეთში ჩატარებულ სამხედრო ოპერაციაში 2008 წლის 8–12 აგვისტომდე, რუსულმა შეიარაღებულმა ძალებმა დააპატიმრა მხოლოდ ქართველისამხედრო მოსამსახურეები (12. 08. 2008-ის შემდეგ ქართველი სამხედროები აღარ დაუკავებიათ). ვინაიდან რუსეთმა მონაწილეობა მიიღო შეიარაღებულ კონფლიქტში, რომელიც თავისი ბუნებით საერთაშორისო იყო, პატიმრებს, საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, ეპყრობოდნენ, როგორც მეზომოლებს. სწორედ ამიტომ დაპატიმრების შემდეგ მათ მიიღეს ომის პატიმრის სტატუსი. რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილია, მას შემდეგ, რაც კონფლიქტი დასრულდა და ტყვეებს მოეხსნა ყოველგვარი პოტენციური სამხედრო დანაშაული 19 აგვისტოს, წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტის წარმომადგენლებისა და ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებების კომისიის, თ. ჰამარბერგის თანდასწრებით, რომლებიც შუამავლის როლში გამოდიოდნენ, ყველა მათგანი გადაეცა ქართულ მხარეს. რუსული მხარე ამ ტყვეებს ექცეოდა საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართლის მოთხოვნების შესაბამისად. ისინი არასოდეს გამხდარან წამების საგანი.“

[...]

[89] თუმცა, ქართველი სამხედრო მოსამსახურეების დაპატიმრების შემთხვევაში, სამხრეთ ოსეთის შეიარაღებული ძალების მიერ, უშუალოდ თვითმხილველთა ინფორმაციით, დაპატიმრების ადგილზე იმყოფებოდა რუსული შეიარაღებული ძალები. ზოგიერთი იმ ქართველ მებრძოლთაგანი შეიპყრო ოსურმა მილიციამ. თავდაპირველად, ზოგიერთი ოსურ პოლიციაში მიიყვანეს და შემდეგ გადასცეს რუსულ შეიარაღებულ ძალებს. [...]

ე) სამოქალაქო პირების დაკავება, უმიზეზო დაკავებები, გატაცების შემთხვევები და ტყვედ აყვანა

[99] აგრეთვე, არის მრავალი შემთხვევა, როდესაც ქართული ეროვნების სამოქალაქო პირებს ალექვეთათ თავისუფლება. ამგვარ შემთხვევებს განეკუთვნება სამხრეთ ოსეთის შეიარაღებული ძალების მიერ სამოქალაქო პირების დაპატიმრება და დაკავება არასათანადო პირობებში, ზოგიერთის გატაცება და გამოსასყიდის სანაცვლოდ დაბრუნება.

[91] მრავალი მოქალაქე თავის დაპატიმრებას აღწერს, როგორც მძევლად აყვანას შემდგომში გასაცვლელად. სამხრეთ ოსეთის შეიარაღებულმა ძალებმა ცხინვალში ჩაიყვანა ორი მოხუცი ქალი სოფელ აჩაბეთიდან, სადაც ისინი, 40 სხვა ადამიანთან ერთად, რომელთა უმრავლესობა ასევე მოხუცი იყო, დაკავებული ჰყავდათ იმ შენობის სარდაფში, რომელიც როგორც მოგვიანებით გაირკვა, იყო ცხინვალის უშიშროების ფედერალური სამსახურის შენობა. სამი დღის განმავლობაში ისინი ყველა ერთად ჰყავდათ ერთ პატარა ოთახში, სადაც რამდენიმე ხის საწოლზე მოსასვენებლად, მათ რიგში დგომა უხდებოდათ და ამასთან, ძალიან ცოტა პურს და წყალს აძლევდნენ. შემდეგ მათ ხუთი დღის მანძილზე ქუჩებს ასუფთავებინებდნენ. მრავალ დაპატიმრებულ მოქალაქეს მოუხდა გვამების დამარხვა.

[...]

[92] 2009 წლის 5 ივნისს, საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამომიებო მისიის ექსპერტების შეხვედრის დროს, სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო თავდაცვის სამინისტროსა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენლებთან, მთავრობის ამ წარმომადგენლებმა რეალურად ცნეს, რომ სამოქალაქო პირები იმყოფებოდნენ შინაგან საქმეთა სამინისტროს შენობაში, მაგრამ მათ აღნიშნეს, რომ ისინი იქ შეიყვანეს მხოლოდ საომარი მოქმედებების მსვლელობისას, დაცვისათვის საჭირო ზომების მიღების კონტექსტში. ეს არა მარტო ეწინააღმდეგება იქ დაკავებული მრავალი პირის მიერ მიცემულ ჩვენებას, არამედ ასევე რომ ყოფილიყო და ისინი დაცვის მიზნით ყოფილიყვნენ იქ დაკავებული, სრულიად შეუძლებელია აიხსნას, თუ რატომ არ გამოუშვეს ისინი 27 აგვისტომდე, საომარი მოქმედებების დასრულებიდან ორი კვირის შემდეგაც კი და რატომ აწმენდინებდნენ მათ ქუჩებს და ამარხვინებდნენ გვამებს.

[93] როგორც ჩანს, იყო სამოქალაქო პირების უკანონო დაკავების მრავალი შემთხვევა, უმიზეზო დაკავებები, გატაცება და მძევლების აყვანა, რასაც უმეტესად, სამხრეთ ოსეთის შეიარაღებული ძალები და სამხრეთ ოსეთის სხვა შეიარაღებული დაჯგუფებები ჩადიოდა.

ფ) ძარცვა და მაროდორობა

[94] საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი კრძალავს ძარცვას როგორც საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტის დროს, ასევე შეიარაღებული კონფლიქტის არასაერთაშორისო ხასიათის შემთხვევაშიც. [...]

[95] საქართველოში მომხდარი კონფლიქტი, მსვლელობის დროსაც და მის შემდეგ, ხასიათდებოდა ძარცვისა და მაროდორობის ფართომასშტაბიანი კამპანიით, რომელიც ხორციელდებოდა სამხრეთ ოსეთისა და ე. წ. ბუფერული ზონების ეთნიკურად ქართულ სოფლებში. მართალია, მათი უმრავლესობა ოსი სამხედროებისა და მილიციის თანამშრომლების, აგრეთვე, ოსი მოქალაქეების მიერ ხორციელდებოდა, არის მრავალი თვითმხილველის ჩვენება რუსული შეიარაღებული ძალების მხრიდან მაროდორობის შესახებ. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ მრავალი მოწმე აღნიშნავს, რომ შეიარაღებული ოსების მხრიდან მაროდორობის შემთხვევებს ესწრებოდნენ რუსი ჯარისკაცები. ძარცვა დაიწყო ქართული შეიარაღებული ძალების გასვლისთანავე.

[96] [...] მაგალითად, ქალმა სოფელ კეხვიდან უთხრა ადამიანის უფლებების შეფასებით მისიას, რომ მან ნახა, როგორ ძარცვავდა მის სახლს „ოსების“ ჯგუფი, რომელთაც სამხედრო ფორმები ეცვათ და ხელზე თეთრი სამკლავურები ეკეთათ. ვიღაც კაცმა მას მოპარა მანქანა და ვიდრე ადგილს დატოვებდა, ამ მანქანაში ჩატვირთა მეზობლის სახლიდან გამოტანილი ავეჯი. სოფლიდან რომ გარბოდა, დაინახა როგორ ძარცვავდნენ მაღაზიებსა და სხვა სახლებს „ოსი“ ჯარისკაცები, რომელთაც რუსული შეიარაღებული ძალები იცავდა, რომლებმაც მოგვიანებით დატოვეს ტერიტორია.

[97] ხაზგასმით უნდა ითქვას, რომ კონფლიქტის შემდგომ პერიოდში ძარცვა და მაროდორობა გაძლიერდა როგორც სამხრეთ ოსეთის, ასევე ბუფერული ზონის სოფლებში [...].

[98] უფრო მეტიც, სექტემბერში განხორციელებულ მარცვაში ოსური სოფლების მოსახლეობაც იღებდა მონაწილეობას და ჩანდა, რომ ოსური ან რუსული შეიარაღებული ძალები დაცვასა და კონტროლს არ ახორციელებდა. მრავალი მოწმე აღნიშნავს, რომ მაშინ, როდესაც ოსური მილიცია მარცვას აწარმოებდა, რუსული ძალები იქ იყო.

[99] ზოგიერთ სოფელში ჩანდა, რომ მარცვას ორგანიზებული ხასიათი ჰქონდა და ეს არ იყო მხოლოდ ცალკეულ შემთხვევებში, როდესაც მაროდიორებს ჯერ ავეჯი გაჰქონდათ სატვირთო მანქანებით, ხოლო შემდგომ ბრუნდებოდნენ სახლებიდან კარებისა და ფანჯრების მოსაპარად.

[...]

[100] კონფლიქტის მსვლელობის დროს და განსაკუთრებით, მის შემდეგ, მარცვის სისტემატური და ფართომასშტაბიანი კამპანია ჩატარდა სამხრეთ ოსეთსა და მის მიმდებარე ბუფერულ ზონაში, უმეტესად, ეთნიკური ქართველი მოსახლეობის სახლებისა და საკუთრების წინააღმდეგ. ამ კამპანიაში მონაწილეობას იღებდნენ სამხრეთ ოსეთის შეიარაღებული ძალები, ამოუცნობი შეიარაღებული ოსები და ოსეთის მოქალაქეებიც კი. რუსულმა შეიარაღებულმა ძალებმა ვერ მოახერხა არ დაეშვა მსგავსი აქტები, ან რაც უფრო მნიშვნელოვანია, არ შეაჩერა მარცვა და მაროდიორობა ცეცხლის შეწყვეტის შემდეგ, მაშინაც კი, როდესაც თავად ესწრებოდა მათ. აფხაზურ ძალებს ასეთი მარცვა არ დაუწყიათ; მიუხედავად ამისა, არის ცნობები მარცვისა და განადგურების რამდენიმე შემთხვევის შესახებ.

[...]

გ) საკუთრების განადგურება

[101] მაშინ, როდესაც საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი ამბობს, რომ საერთაშორისო შეიარაღებულ კონფლიქტში მონაწილე მხარეებმა შეიძლება გაიტაცონ მოწინააღმდეგე მხარის სამხედრო აღჭურვილობა როგორც სამხედრო ნადავლი, საერთაშორისო და ასევე არასაერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტის დროს ის კრძალავს მოწინააღმდეგე მხარის საკუთრების განადგურებას, იმ შემთხვევის გარდა, როდესაც ეს სამხედრო აუცილებლობით არის მოთხოვნილი. ჟენევის IV კონვენციის 33-ე მუხლში ნათქვამია, „აკრძალულია საპასუხო მოქმედებები დაცული პირებისა და მათი ქონების წინააღმდეგ.“ ამ კონვენციის 147-ე მუხლის თანახმად, „ქონების ინტენსიური განადგურება და მიტაცება, რომელიც არ არის გამართლებული სამხედრო აუცილებლობით და ხორციელდება უკანონოდ, თავშეკავებისა და ყოველგვარი მიზეზის გარეშე“ წარმოადგენს მძიმე დარღვევას. სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს რომის წესდება მსგავს აქტებს არასაერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტის დროს ჩადენილი ომის დანაშაულის კვალიფიკაციას ანიჭებს. ეს აკრძალვა ასევე, უნდა იკითხებოდეს საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალში მოცემული კოლექტიური დასჯის აკრძალვასთან ერთად.

[...]

[102] ამ მხრივ, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ როგორც რამდენიმე მოწმე აღნიშნა, გამიზნულად განადგურებას და გადაწვას სამხრეთი ოსეთის ეთნიკურად ქართულ სოფლებში, მასშტაბისა და მოტივების მიხედვით, განსხვავებული ხასიათი ჰქონდა იმასთან შედარებით, რაც ბუფერულ ზონაში ხდებოდა.

[...]

[103] ეს კამპანია ცეცხლის შეწყვეტის გამო კი არ დასრულდა, არამედ გაძლიერდა. რაც შეეხება მიყენებული ზარალის ოდენობას, როგორც თვითმხილველების ნათქვამიდან, ასევე თანამგზავრიდან მიღებული გამოსახულებებიდან, ნათლად ჩანს, მრავალი სახლი გადაიწვა აგვისტოს ბოლო ორი კვირის მანძილზე და სექტემბერში.

[104] [...] უფრო მეტიც, მიუხედავად იმისა, რომ მონაცემების გადამოწმება ვერ მოხერხდა, საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამოძიებო მისიისა და სხვა ორგანიზაციების ექსპერტების მიერ აღებულ ინტერვიუში ერთმა პირმა აღნიშნა, რომ შემდგომში ზოგიერთი გადამწვარი სახლი დაანგრის, რათა დაემაღლათ თავად გადაწვის ფაქტი. ეს შეიძლება დაკავშირებული იყოს დადასტურებულ განცხადებებთან, რომ მოგვიანებით, სექტემბერში, გადამწვარი სახლები „ბუღდოზერებით დაანგრის.“

[105] საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამოძიებო მისიას აგრეთვე, სურს აღნიშნოს, რომ სამხრეთ ოსეთში სახლების გადაწვის კამპანიას თან ახლდა ძალადობის გამოვლინებაც, მაგალითად, მოკვლის მუქარით ადამიანებს არ აძლევდნენ ცეცხლის ჩაქრობის საშუალებას, ან ხალხს აიძულებდნენ ეცქირათ, როგორ იწვოდა მათი სახლები.

[106] საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამოძიებო მისია ასკვნის, [...] რომ დაბომბვის შემდეგ, სამხედრო ფორმებში ჩაცმული სამხრეთ ოსები, აგრეთვე ოსი სამხედრო პირები, რომლებიც

რუსული შეიარაღებული ძალების მოწინავე დანაყოფებს მიჰყვებოდნენ, აწარმოებდნენ მაროდიორობის სისტემატურ კამპანიას ძირითადად, ეთნიკურად ქართველებით დასახლებული სოფლების საცხოვრებელ სახლებსა და სამოქალაქო შენობებში. საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელი საერთაშორისო საგამომძიებო მისიის ექსპერტის მიერ აღებული ინტერვიუებში დადასტურდა, რომ მცირედი გამოწვევების გარდა,

[...]

[107] ბუფერულ ზონაში გადაწვით განადგურებული სახლების რეალობის ყოველგვარი ეჭვის ქვეშ დაყენების გარეშე, საქართველოში მომხდარი კონფლიქტის დამოუკიდებელ საერთაშორისო საგამომძიებო მისიას სურვილი აქვს იხილოს, რომ იმ სოფლებში მაინც, რომლებიც მისმა ექსპერტებმა მოინახულეს 2009 წლის ივნისში და მის მიერ

ჩატარებული ინტერვიუების გაანალიზებით, მაროდიორობისა და განადგურების ხასიათი ოდნავ განსხვავდება სამხრეთი ოსეთისაგან. პირველ რიგში, განადგურების მასშტაბები ისეთი ფართო არაა. [...] განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს გადაწვის მოტივები. [...] მისიის ექსპერტების ინფორმაციით თუ ვიმსჯელებთ, ჩანს, რომ იმ სახლების სია, რომლებიც უნდა გადაეწვათ, წინასწარ იყო განსაზღვრული. ზოგიერთი მოსახლის თქმით, ისინი მიხვდნენ, რომ სახლების განადგურება გამოწვეული იყო იმ მიზეზით, რომ მესაკუთრეს ჰყავდა ნათესავი პოლიციაში, რომელიც თითქოსდა, მონაწილეობდა ეთნიკური ოსების წინააღმდეგ განხორციელებულ აქტებში. მოხუცმა ქალმა, რომელიც თავის ოჯახთან ერთად, სოფელ კარალეთის განაპირას ცხოვრობდა, აგვისტო, რომ მისი სახლის წინ მდებარე სახლი ოსების ჯგუფმა გადაწვა იმის გამო, რომ მის მფლობელს ადრე ეთნიკური ოსებისათვის მოპარული ჰყავდა პირუტყვი. [...]

[108] კიდევ ერთი ახსნა ამ უფრო შერჩევითი ძალადობისა, შეიძლება იყოს ოსებთან მრავალი შერეული ოჯახის არსებობა, რომელთაც ბუფერულ ზონაში მცხოვრები ნათესავები ჰყავთ. [...]

[109] სამხედრო ფორმებში ჩაცმული სამხრეთ ოსები, აგრეთვე ოსი სამხედრო პირები, რომლებიც რუსული შეიარაღებული ძალების მოწინავე დანაყოფებს მიჰყვებოდნენ, აწარმოებდნენ მაროდიორობის სისტემატურ კამპანიას ძირითადად, ეთნიკური ქართველებით დასახლებული სოფლების საცხოვრებელ სახლებსა და სამოქალაქო შენობებში, ე. წ. ბუფერული ზონის ჩათვლით. მცირედი გამოწვევების გარდა, რუსული შეიარაღებული ძალები პირდაპირ არ მონაწილეობდა სოფლების განადგურებაში, გარდა ხანმოკლე პერიოდისა აგვისტოს შუა რიცხვებში, მაგრამ არც არაფერს აკეთებდა, რომ ჩარეულიყო და შეეჩერებინა ის.

h) კანონისა და მართლწესრიგის შენარჩუნება

[110] სამხედრო ოკუპაციის შესახებ, საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, ძალა, როდესაც ის მოუპოვებს ძალაუფლებას რაიმე ტერიტორიაზე, ვალდებული ხდება თავისი შესაძლებლობების ფარგლებში, მიიღოს ყველა ზომა, რათა აღდგენილი და უზრუნველყოფილი იქნას, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, საზოგადოებრივი წესრიგი და უსაფრთხოება. უსაფრთხოების უზრუნველყოფა მოიცავს ინდივიდების საკუთრების დაცვას ანგარიშსწორებისა და შურისძიებისაგან.

[...]

[111] მიუხედავად იმისა, რომ ის უარყოფს ოკუპანტი ძალის სტატუსს, რუსეთის ფედერაცია აცნობიერებს, რომ მან სცადა ხმელეთზე გამოეყენებინა პოლიციის ძალაუფლება. [...]

[112] [...] რუსეთი აცხადებს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ის არ წარმოადგენდა ოკუპანტ ძალას, „რუსული სამხედრო კონტინგენტი გამოძახებული იყო მხოლოდ სუფთა სამხედრო მოვალეობების შესასრულებლად, სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე, მათი შესაძლებლობების საუკეთესო გამოვლინებით. კანონისა და მართლწესრიგის შესანარჩუნებლად და მათი განთავსების ადგილებში ნებისმიერი სახის სამართალდარღვევის აღსაკვეთად, თვით საქართველოს ჩათვლით, სადაც საქართველოს მთავრობის ხელისუფლების უკუქცევის შედეგად, შეიქმნა აშკარა ვაკუუმი პოლიციის ყოფნის მხრივ.“ პირველ რიგში, ის აღიარებს საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან წესრიგის შენარჩუნების კონტროლის არარსებობას. მეორე და უმთავრესი, მან ნათლად განაცხადა, რომ რუსული შეიარაღებული ძალები, გარკვეულ ფარგლებში, ეფექტურად ცდილობდნენ შეენარჩუნებინათ მართლწესრიგი და უსაფრთხოება. შემდგომში რუსეთმა მის მიერ ჩატარებული ქმედებებზე შემდეგი განაცხადა:

„ოპერაციის დაწყების პირველივე დღიდან, რუსულმა სამხედრო მთავრობამ მიიღო მრავალმხრივი ზომები, რათა აღეკვეთა მარცვა, გადაწვა და უკანონო ქმედებები ადგილობრივი ქართული მოსახლეობის მიმართ. მთელი პერსონალი, რომელიც მონაწილეობას იღებდა ოპერაციაში, გაცნობილი იყო რუსული შეიარაღებული ძალების გენერალური შტაბის განკარგულებას და არმიის მთავარსარდლის ბრძანებას საზოგადოებრივი უსაფრთხოების შენარჩუნებისა და სამხრეთ ოსეთის რესპუბლიკის ტერიტორიაზე მცხოვრები მოქალაქეების უსაფრთხოებისა და დაცვის უზრუნველყოფის შესახებ.“

„რუსული ჯარები, სამხრეთ ოსეთის სამართალდამცავ და სამხედრო შენაერთებთან ერთად, ქართულ სოფლებში ახორციელებდა დაზიანებას გადარჩენილი სახლებისა და მიწის ნაკვეთების 24-საათიან დაცვას. ამავე დროს, უზრუნველყოფდა სამხრეთ ოსეთის მცხოვრებთა უსაფრთხოებას და დაცვას, მიუხედავად, მათი ეთნიკური წარმომადგენლობისა.“

[...]

[113] საზოგადოდ, ეს ელემენტები გარკვეულწილად გვიჩვენებს, რომ რუსული შეიარაღებული ძალები იყო იმ პოზიციებზე, რომ მათ უნდა უზრუნველყოფთ საზოგადოებრივი წესრიგი და უსაფრთხოება იმ ტერიტორიებზე, სადაც იყვნენ განლაგებულნი და როგორც აცხადებენ, მიიღეს დამატებითი ზომები ამ მიმართულებით. ეს სრულიად ეწინააღმდეგება იმას, რაც ადგილზე ხდებოდა. რუსული ჯარების მხრიდან იყო იმ ქმედებების სერიოზული ნაკლებობა, რაც აღკვეთავდა ძალადობას და დაიცავდა ეთნიკურ ქართველებს.

[114] ერთ-ერთი უმთავრესი ზომა, რაც რუსულმა ძალებმა მიიღეს, იყო გზებზე ბლოკ-პოსტებისა და საკონტროლო პუნქტების მოწყობა. სამხრეთ ოსეთთან მიმართებაში, Human Rights Watch-მა აღნიშნა, რომ „13 აგვისტოს, რუსული შეიარაღებული ძალების მიერ მოწყობილმა ბლოკ-პოსტებმა ეფექტურად შეაჩერა ოსური შეიარაღებული ძალების მიერ წარმოებული ძარცვისა და გადაწვის კამპანია, მაგრამ, სულ რაღაც ერთი კვირის შემდეგ, მოულოდნელად, ეს ბლოკ-პოსტები აღებულ იქნა.“

[115] როგორც Human Rights Watch-მა შენიშნა, სოფელ ტყვიავის, ცხინვალიდან სამხრეთით, 12 კილომეტრზე მდებარე სოფლის, რომელიც განსაკუთრებით მძიმე დარტყმის ქვეშ მოექცა სამხრეთ ოსების მძარცველების მხრიდან, ორმა მცხოვრებმა თქვა, რომ ძარცვამ იკლო მას შემდეგ, რაც რუსულმა შეიარაღებულმა ძალებმა სოფელში საკონტროლო პუნქტი მოაწყვეს, მაგრამ მაროდირები განაგრძობდნენ ღამდამობით მოსვლას. უფრო მეტიც, ტყვიავის რამდენიმე მოსახლემ უთხრა Human Rights Watch-ს, რომ მათ სჯერათ, რომ რუსული შეიარაღებული ძალების ან ქართული პოლიციის უფრო ხშირი პატრულირება ამ მიდამოებში უსაფრთხოებას გააძლიერებდა. თვითმხილველმა უთხრა Human Rights Watch-ს, რომ მძარცველებს ეშინოდათ რუსებთან გადაწყდომის და მათ ემალებოდნენ,“ და ივარაუდა, Human Rights Watch-ის აზრით, რომ უფრო ეფექტიანი იქნებოდა, თუ რუსული შეიარაღებული ძალები მეტ პრევენციულ ზომებს მიიღებდნენ სამოქალაქო პირების მიმართ ძალადობის შესაჩერებლად.

[116] ამ მხრივ, რუსული ჯარების მიერ მიღებული სხვა ზომები მოიცავდა პატრულირებას და მოსახლეობის ინფორმირებას, ისინი, აგრეთვე, სოფლის მცხოვრებლებს აძლევდნენ ტელეფონის ნომრებს, თუ შეესწრებოდნენ ძალადობის რაიმე სახით გამოვლინებას, მათ შეეძლოთ დაკავშირებოდნენ რუსულ სამხედრო ხელმძღვანელობას.

[...]

[117] ამ ეტაპზე დიდი მნიშვნელობა აქვს შევნიშნოთ, რომ რუსული შეიარაღებული ძალების მიერ გატარებული ისეთი ზომები, როგორიცაა, საკონტროლო პუნქტების მოწყობა, მიღებული იყო, როგორც სამხრეთ ოსეთის მილიციის მხრიდან ძალადობის აღკვეთის, და შესაბამისად, საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის პატივისცემის უზრუნველყოფის საშუალება. უცნაურია, მაგრამ საკონტროლო პუნქტების ერთი შედეგი ის იყო, რომ ისინი ხელს უშლიდა ქართულ პოლიციას იმ ადგილებში კანონიერებისა და მართლწესრიგის დაცვაში, და ზოგ შემთხვევაში, აჩერებდა სოფლის მოსახლეობას გორიდან შინ, „ბუფერული ზონის“ სოფლებში დაბრუნებისაგან, მაშინ, როდესაც რუსეთი განაგრძობდა საუბარს უკანონობაზე.

[...]

[118] მიუხედავად ამისა, ყველა მტკიცებულებიდან გამომდინარეობს, რომ რუსეთის ხელისუფლებამ არ მიიღო ყველა საჭირო ზომა, რათა აღეკვეთა ან შეეჩერებინა ძარცვის, გადაწვისა და სხვა სერიოზული ძალადობების ფართომასშტაბიანი კამპანია, რომელიც ცეცხლის შეწყვეტის შემდეგ გაჩაღდა.

[...]

[119] რუსეთის და სამხრეთ ოსეთის ხელისუფლებებმა ვერ მოახერხეს კანონისა და მართლწესრიგის შესანარჩუნებლად საჭირო ყოვლისმომცველი ზომების მიღება და სამოქალაქო პირების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, როგორც ეს მათ მოეთხოვებოდათ საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლისა და ადამიანის უფლებების სამართლის მიხედვით.

[...]

D. იძულებითი გადაადგილება

[...]

ბ) თავისუფალი ან იძულებით გადაადგილების აკრძალვა და გადაადგილების მიზეზები 2008 წლის შეიარაღებული კონფლიქტის კონტექსტში და მის შემდეგ

[...]

(ii) გადაადგილების ხასიათი და მიზეზები

[...]

[120] რუსეთის ფედერაცია დაჟინებით ირწმუნებოდა, რომ „სამხრეთ ოსეთის წინააღმდეგ წარმართული ქართული სამხედრო ოპერაციის ყველაზე დრამატული შედეგი იყო ადგილობრივი მოსახლეობის მასიური გადასახლება რუსეთის ფედერაციის ტერიტორიაზე თავშესაფრის საძიებლად.“ სრულიად საწინააღმდეგოს ამტკიცებს საქართველო, როდესაც ამბობს, რომ რუსული შეიარაღებული ძალებისა და არაფორმალური შეიარაღებული ჯგუფების მიერ გაჩაღებული ეთნიკურად ქართველი მოსახლეობის განდევნის კამპანიისა და ქართული სოფლების წინააღმდეგ ჩატარებული რეიდების შედეგად, გამოქცეულია 130 000-ზე სამოქალაქო პირი. [...]

[121] რუსეთის ფედერაციის განცხადებების თანახმად, „[...] ეს პროცესი არ იყო განპირობებული ეთნიკური ქართველების, როგორც ასეთის, წინააღმდეგ წინასწარ განსაზღვრული ქმედებებით.“ ეს ერთგვარად ეწინააღმდეგება მრავალი მოწმის ჩვენებას, რომელთა მიხედვით, კონფლიქტის დაწყებამდე რამდენიმე დღით ადრე, ეთნიკურმა ქართველებმა დატოვეს ადგილები, ვინაიდან სამხრეთ ოსეთის ეთნიკურად ქართული სოფლების [...].

[122] მიუხედავად იმისა, რომ ყოველთვის არ არის შესაძლებელი შეიარაღებული კონფლიქტის კონტექსტში გადაადგილების ზუსტი მიზეზების დადგენა, ალბათ, მნიშვნელოვანია განვასხვავოთ კონფლიქტის ზონიდან გაქცევის საერთო მოტივი, რათა თავიდან იქნას აცილებული ომის საშიშროებები და გადაადგილების იძულებისაგან გამიზნულად ჩადენილი უფრო სპეციფიკური ქმედებები. ამ თვალსაზრისით, ცხინვალის ირგვლივ სოფლებში მცხოვრები ეთნიკური ქართველების გადაადგილების მიზეზი იყო სახლებისა და საკუთრების მარცვა და გადაწვა. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ ადამიანებისათვის, რომლებიც ამ სოფლებში რჩებოდნენ საომარი მოქმედებების მიუხედავად და რომლებიც აიძულეს, წასულიყვნენ. [...]

[123] გადაადგილების მიზეზები კიდევ უფრო გამოგნებელია, როდესაც განვიხილავთ 12 აგვისტოს შემდგომ პერიოდს, როდესაც ევროკავშირის შუამდგომლობით დადებულ სამშვიდობო ხელშეკრულებაში ჩანაწერის შესაბამისად, ცეცხლი რეალურად შეწყდა. განსაკუთრებულ შემოთქმას იწვევს, რაც ე. წ. „ბუფერულ ზონაში“ ხდებოდა. სამხრეთ ოსეთში გაეროს უწყებათაშორისმა შემფასებელმა ჰუმანიტარულმა მისიამ, გაეცნო რა, გაეროდან და იმ არასამთავრობო ორგანიზაციებიდან მიღებულ ანგარიშებს, რომელთაც შეეძლოთ ბუფერული ზონის სამხრეთ ოსეთის ადმინისტრაციული საზღვრის გარეთ მდებარე ზონებში ჩასვლა, აღნიშნა იმ საშიშროების შესახებ, რის გამოც ადამიანები უნდა გამოსულიყვნენ საცხოვრებელი სახლებიდან; ხოლო, საკუთრების განადგურება გრძელდება ამ ზონის ცალკეულ, გამიზნულ სოფლებში [...].“

[124] ახალგორის რაიონში შექმნილი სიტუაცია გვიჩვენებს, რომ გადასახლება არ იყო გამოწვეული მხოლოდ ზოგადი პირდაპირი მტრული განწყობით. და მართლაც, ამ რაიონში მტრული განწყობები არ სუფევდა – ეს არის ტერიტორია სამხრეთ ოსეთის აღმოსავლეთ ნაწილში, რომელიც უმეტესად ეთნიკური ქართველებით იყო დასახლებული და ომის დაწყებამდე საქართველოს ადმინისტრაციის ქვეშ იმყოფებოდა. [...] როგორც Human Rights Watch-მა აღნიშნა, „ახალგორის რაიონის მცხოვრებნი აწყდებიან მილიციის მხრიდან მუქარას და ძალადობას. მათ ემინათ, რომ შესაძლოა, დაიხუროს რაიონის ადმინისტრაციული საზღვარი საქართველოს დანარჩენ ნაწილთან. ორივე ფაქტორმა ბევრი ადამიანი აიძულა დაეტოვებინათ თავისი სახლები და გადასულიყვნენ უდავოდ ქართულ ტერიტორიაზე.“ [...]

[125] არსებობს 2008 წლის აგვისტოს კონფლიქტის კონტექსტში და მის შემდეგ დაახლოებით, 135 000 პირის გადასახლების რამდენიმე მიზეზი. მიუხედავად იმისა, რომ საომარი მოქმედებების საშინელებების თავიდან აცილება და დაუცველობის საერთო ატმოსფერო იყო გადასახლების დიდი ნაწილის მიზეზი, არსებობს საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალისა და ადამიანის უფლებების სამართლის დარღვევების მრავალი დასაბუთებული შემთხვევა, როდესაც სამხრეთ ოსეთში მცხოვრებ ეთნიკურ ქართველებს აიძულებდნენ დაეტოვებინათ საცხოვრებელი, რასაც მიჰყვებოდა დასკვნამდე, რომ დარღვეულია ძალადობით ან იძულებით გადაადგილების წინააღმდეგ აკრძალვა.

ც) სავარაუდო ეთნიკური წმენდა ქართველების წინააღმდეგ

[126] მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო არ ამტკიცებდა ქართველების გენოციდს, მან გამოაცხადა, რომ სამხრეთ ოსეთისა და რუსეთის შეიარაღებული ძალების მიერ ჩადენილია ეთნიკური წმენდის სისხლის სამართლის დანაშაული. მან განაცხადა, რომ „ეთნიკური ქართველები გახდნენ ეთნიკურად მოტივირებული დანაშაულების

ობიექტი, როდესაც დანაშაულს ჩადიოდა ან პირდაპირ რუსული შეიარაღებული ძალები, ან მათი ჩუმი თანხმობით, სამხრეთ ოსეთის მილიცია (რუსეთის მიერ კონტროლირებად ტერიტორიებზე).“

[...]

[127] ამ საჩივრის შეფასება გართულებულია იმ ფაქტით, რომ ეთნიკური წმენდა არ არის განმარტებული საერთაშორისო სახელმწიფოებო სამართალში. მრავალი მცდელობის შეჯამებით – განესაზღვრა „ეთნიკური წმენდა“ პროფესორმა უილიამ შაბასმა აღნიშნა: „მიუხედავად იმისა, რომ არ არსებობს საყოველთაოდ აღიარებული ტექსტი, რომელიც განსაზღვრავს ეთნიკურ წმენდას, [ამგვარი მცდელობების შედეგად] მივედით დასკვნამდე, რომ ის არის მიმართული მოსახლეობის გადასახლებაზე მოცემულ ტერიტორიაზე ეთნიკური შემადგენლობის შეცვლის მიზნით და საზოგადოდ, ტერიტორიის ეთნიკურად ჰომოგენურად ან „წმინდად“ გადასაქცევად...“ [...].

[128] [...] რამდენიმე მოწმემ განაცხადა განადგურებისა და გადაწვის შესახებ, რაც მხოლოდ იმისთვის გაკეთდა, რომ ადამიანები იძულებული გაეხადათ, გადასახლებულიყვნენ და დაბრუნების სურვილი აღარ გასჩენოდათ. ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს, როდესაც განვიხილავთ, თუ რატომ გრძელდებოდა ძალადობა სოფლად დარჩენილი რამდენიმე ბინადარის წინააღმდეგ, როდესაც მოსახლეობის უდიდესმა ნაწილმა დატოვა ეს სოფლები საომარი მოქმედებების დაწყების დროს. [...]

[129] თუ მხედველობაში მივიღებთ სამხრეთ ოსეთში მომხდარი ძალადობის აქტების მასშტაბსა და ტიპებს (როგორებიცაა, ძალდატანებითი გადაადგილება, ძარცვა და სახლებისა და საკუთრების განადგურება) საკითხი დგება, შეიძლება თუ არა, რომ ეს შეადგენდეს კაცობრიობის წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულს. [...]

[130] რამდენიმე ელემენტი გვაფიქრებინებს, რომ სამხრეთ ოსეთში ჩატარდა ეთნიკური წმენდა იქ მცხოვრები ქართველების წინააღმდეგ.

[...]

e) დაბრუნების უფლება

[...]

(ii) დაბრუნების უფლების სრულად განხორციელების ხელშემშლელი გარემოებები

[...]

[131] ყველაზე რთული საკითხია სამხრეთ ოსეთიდან გადაადგილებული პირების დაბრუნება. [...]

[132] საქართველოს ინფორმაციით, „მრავალი ეთნიკური ქართველი, რომელიც გაიქცა ცხინვალის რაიონში/ სამხრეთ ოსეთში მდებარე საკუთარი სოფლებიდან კონფლიქტის დროს და უშუალოდ მის შედეგად, ვერ დაბრუნდა.“ იგი მიუთითებდა, გარდა სხვა გარემოებებისა, სამხრეთ ოსეთის დე-ფაქტო ხელისუფლების მიერ გაკეთებულ განცხადებებზე, რამაც ადამიანების დაბრუნება დამოკიდებული გახადა შემდეგ პირობაზე - სამხრეთ ოსეთის პასპორტის მიღებაზე და ქართულ პასპორტზე უარის თქმაზე [...].

[133] HRAM-ის ინფორმაციით, „როგორც ჩანს, ზოგიერთმა ადგილნაცვალმა პირმა ზეწოლა განიცადა საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან, რომ დაბრუნებულიყო ადრინდელ საცხოვრებელ ადგილზე სამხრეთ ოსეთის მიმდებარე ტერიტორიაზე მანამ, სანამ შეიქმნებოდა პირობები, რომლებიც უზრუნველყოფდა მათ უსაფრთხოებას ან ცხოვრების ადექვატურ სტანდარტს, რაც წარმოადგენს ეუთო-ს ვალდებულებებისა და სხვა საერთაშორისო სტანდარტების დარღვევას.“

[...]

[134] სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის ხელისუფლებამ, რუსეთთან ერთად, ყველა სათანადო ზომა უნდა მიიღოს, რომ უზრუნველყოს დაბრუნების შესაძლებლობა იძულებით გადაადგილებული პირებისთვის. ამ უფლებით სარგებლობისთვის იძულებით გადაადგილებული პირებისთვის არ უნდა იყოს წაყენებული არავითარი პირობები, გარდა აღიარებული საერთაშორისო სტანდარტებისა. საქართველომ პატივი უნდა სცეს დაბრუნების, როგორც თავისუფალი, ინდივიდუალური გადაწყვეტილების პრინციპს.

ფ) ქონებრივი უფლებების უზრუნველყოფა

[135] საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის თანახმად, საჭიროა ადგილნაცვალ პირთა ქონებრივი უფლებების პატივისცემა. ეს წესი ითვლება ჩვეულებითი სამართლის ნორმად. [...]

[...]

[136] ქონებრივი უფლებების დაცვა უმნიშვნელოვანეს საკითხს წარმოადგენს: პირველი, იგი გულისხმობს იმის უზრუნველყოფას, რომ ადგილნაცვალი პირების ქონება ხელშეუხებელი იქნება სანამ ისინი არ შეძლებენ ფაქტიურად დაბრუნებას საკუთარ სახლებში; მეორე, იგი შეეხება ქონებას, რომელიც უკვე განადგურებულ იქნა. [...]

[137] რუსეთის ფედერაციის ინფორმაციით, „ადგილნაცვალი პირების ქონებრივი უფლებები სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე დაცულია სამხრეთ ოსეთის სამართალდამცავი ორგანოების მიერ. რუსულმა ორგანიზაციებმა, რომლების თანამშრომლობენ სამხრეთ ოსეთთან, მიიღეს მითითებები რომ არ ჩართულიყვნენ საექვო იურიდიული სტატუსის

[138] ამის საწინააღმდეგოდ, მრავალი ინფორმაცია მიუთითებს სახლების დასაცავი სათანადო ღონისძიებების არარსებობაზე. [...]

[139] სამხრეთ ოსეთის ხელისუფლების და რუსული ძალების მხრიდან ადგილი ჰქონდა სერიოზულ წარუმატებლობას ადგილნაცვალი პირების ქონებრივი უფლებების დაცვასთან დაკავშირებით 2008 წლის კონფლიქტის მიმდინარეობისას და განსაკუთრებით მის შემდგომ. გარდა ამისა, სამხრეთ ოსეთის ძალების მონაწილეობდნენ სახლების მარცვაში, ნგრევასა და გადაწვაში კონფლიქტის დროს და მის შემდეგ. საჭიროა რეპარაციის ყოვლისმომცველი პროგრამების შექმნა და იმპლემენტაცია. ისინი უნდა განიხილებოდეს როგორც ადგილნაცვალი მქონე უძრავ ქონებასთან დაკავშირებულ ტრანზაქციებში.“

[...]

F) საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის (IHL) და ადამიანთა უფლებების სამართლის დარღვევების გამოძიება და გასამართლება

[140] IHL-ის თანახმად, სახელმწიფოებს ეკისრებათ ვალდებულება, რომ გამოიძიონ სამხედრო დანაშაულები, რომლებიც, განცხადების თანახმად, ჩაიდინეს მათმა მოქალაქეებმა ან მათმა შეიარაღებულმა ძალებმა, აგრეთვე მათი იურისდიქციის ქვეშ მოქცეულმა სხვა პირებმა. გამოძიებისა და გასამართლების ვალდებულება მიესადაგება როგორც საერთაშორისო, ასევე არასაერთაშორისო შეიარაღებულ კონფლიქტს.

[...]

[141] გამოძიებისა და გასამართლების ეს ვალდებულებები პასუხისმგებლობას აკისრებს ყველა მხარეს, რომელმაც ჩაიდინა IHL-სა და HRL-ის დარღვევა, იქნება ეს რუსები, ქართველები, სამხრეთ ოსები თუ აფხაზები.

[...]

[142] კონფლიქტის დროს და ცეცხლის შეწყვეტის შემდგომ კვირებში ჩადენილი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის და ადამიანის უფლებების მიმღე დარღვევების გათვალისწინებით, რუსეთმა და საქართველომ უნდა განახორციელონ ან განაგრძონ ამ დარღვევების სწრაფი, ღრმა, დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი გამოძიებები და დამრღვევების გასამართლება. ეს ვალდებულება ასევე ეკისრება სამხრეთ ოსეთის ხელისუფლებას. ბრძოლა დაუსჯელობის წინააღმდეგ კონფლიქტის ჭეშმარიტი და გრძელვადიანი გადაჭრის ერთერთ წინაპირობას წარმოადგენს.

G. რეპარაცია

[...]

[143] საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის (IHL-ის) ფარგლებში, სახელმწიფოებს, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის დარღვევაზე, ეკისრებათ ვალდებულება სრულად ანაზღაურონ მიყენებული ზარალი ან დაზიანებები.

[144] გაერო-ს ძირითადი პრინციპები და დებულებები, ადამიანის უფლებების საერთაშორისო სამართლის მნიშვნელოვანი დარღვევების და საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის სერიოზული დარღვევების შედეგად დაზარალებულების კომპენსაციის და ზიანის ანაზღაურების უფლებები, უფრო დეტალურად განსაზღვრავს დაზარალებულთა უფლებებს რესტიტუციაზე, კომპენსაციაზე და რეაბილიტაციაზე.

[145] აღსანიშნავია, რომ რუსეთის ფედერაციის განცხადებით, „სამხრეთ ოსეთის მაცხოვრებლებს, რომლებიც საომარი მოქმედებების შედეგად დაზარალდნენ, კომპენსაცია გადაუხადეს ფედერალური ბიუჯეტიდან. გათვალისწინებული იყო ასეთი კომპენსაციის რამდენიმე ტიპი: 1. ყველა სამოქალაქო პირს, რომლებიც ცხოვრობდნენ სამხრეთ ოსეთში, ერთჯერადად გადაუხადეს 1000 რუბლი; 2. ცალკე თანხები იყო გათვალისწინებული პენსიონერებისთვის; 3. დაბოლოს, მცხოვრებლებს, რომლებმაც დაკარგეს მათი ქონება, საომარი მოქმედებების დროს, გადაუხადეს 50.000 რუბლამდე.“

[146] ეს სერიოზულ შემფოთებას იწვევს, რამდენადაც ნიშნავს, რომ ასეთი კომპენსაცია არ გადაუხდიათ იმ ადამიანებისთვის, რომლებიც დაზარალდნენ საომარი მოქმედებების შედეგად, საკუთრივ საქართველოს ტერიტორიაზე ან აფხაზეთში. შემდგომ, კრიტიკული მნიშვნელობა აქვს, რომ ასეთი კომპენსაცია გამოიყოს ეთნიკური ქართველებისთვის, სამხრეთ ოსეთში მათი სახლების აღდგენისთვის.

[147] რუსეთის და საქართველოს მთავრობებმა უნდა უზრუნველყონ კომპენსაცია სამოქალაქო დაზიანებისა და განადგურებისთვის, რაც საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის დარღვევებმა გამოიწვია და რისთვისაც ისინი შესაბამისად, პასუხისმგებელნი არიან. კომპენსაციას ასევე, სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს, სამხრეთ ოსეთის ძალების და სხვა შეიარაღებული პირების მიერ საკუთრების ინტენსიურად განადგურების გათვალისწინებით.

[148] საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლისა და ადამიანის უფლებების სამართლის დარღვევებისთვის პასუხისმგებელ პირთა დასჯა და რეპარაცია სამართლიანობისა და მშვიდობის უზრუნველყოფის მნიშვნელოვანი კომპონენტია. მოკლე პერსპექტივაში ამ ასპექტებს განსაკუთრებული როლი აქვს თითოეული იმ პირისთვის, რომელმაც საკუთრება დაკარგეს, რომ ხელახლა დაიწყონ ცხოვრება.

[...]

დისკუსია:

A. კონფლიქტის კვალიფიკაცია და გამოსაყენებელი სამართალი

([2]-[18] პარაგრაფები)

1.

- a. როგორ დააკვალიფიცირებდით კონფლიქტს? როგორ აკვალიფიცირებს საქართველოში მომხდარ კონფლიქტთან დაკავშირებული ფაქტების დამდგენი დამოუკიდებელი საერთაშორისო მისია (შემდგომში „მისია“) კონფლიქტს? მიგაჩნიათ, რომ მოცემულ სიტუაციაში სახეზეა რამდენიმე პარალელური შეიარაღებული კონფლიქტი, რომლებიც დამოუკიდებლად უნდა გაანალიზდეს? ასეთ შემთხვევაში, მიგაჩნიათ, რომ ყოველ კონკრეტულ კონფლიქტთან მიმართებით განსხვავებული სამართლებრივი რეჟიმი უნდა გამოიყენებოდეს, მიუხედავად იმისა, რომ ეს კონფლიქტები თანადროულად ხდება? სამართლის რომელ რეჟიმს იყენებს მისია? (GC I-IV, საერთო მე-2 მუხლი; AP I, 1-ლი მუხლი; AP II, 1-ლი მუხლი)
- b. თუკი კონფლიქტებს იზოლირებულად განიხილავთ, როგორ უნდა დააკვალიფიცირდეს საბრძოლო მოქმედებები საქართველოს შეიარაღებულ ძალებსა და რუსეთის შეიარაღებულ ძალებს შორის? ერთის მხრივ საქართველოს შეიარაღებულ ძალებსა და მეორეს მხრივ სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის ძალებს შორის? საქართველოს შეიარაღებულ ძალებსა და ცალკეულ მოხალისეებს ან მოხალისეობრივ შეიარაღებულ დაჯგუფებებს შორის ([მე-15] პარაგრაფი)? აქვს თუ არა მნიშვნელობა, შეიარაღებული დაპირისპირება საქართველოს სადავო თუ არასადავო ტერიტორიაზე მოხდა? (GC I-IV, მე-2 საერთო მუხლი; AP I, 1-ლი მუხლი; AP II, მე-2 მუხლი)

2.

- a. ([მე-9 პარაგრაფი]) კვლავაც მოქმედებდა თუ არა საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი (შემდგომში „სჰს“) 12 აგვისტოს შემდგომ პერიოდში? დასრულდა თუ არა საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მოქმედება ცეცხლის შეწყვეტის შემდეგ? როდის დასრულდა სჰს-ის მოქმედება? საბრძოლო მოქმედებების დასრულებისთანავე წყვეტს თუ არა სჰს-ის მოქმედებას? მოცემულ შემთხვევაში, კვლავაც გრძელდებოდა თუ არა სჰს-ის მოქმედება 12 აგვისტოს შემდეგ იმის გათვალისწინებით, რომ რუსეთის ფედერაცია მიიჩნეოდა საქართველოს ტერიტორიის ოკუპანტ ძალად (აგრეთვე იხილეთ [100]-[109] პარაგრაფები)? (GC I, მე-5 მუხლი; GC III, მე-5 მუხლი; GC IV, მე-6 მუხლი; AP I, მე-3 მუხლი)
- b. ეთანხმებით თუ არა მისიის შეფასებას, რომ სჰს-ის ცალკეული ნორმები საბრძოლო მოქმედებების დასრულების შემდეგაც აგრძელებს მოქმედებას? მოცემულ შემთხვევაში, რომელი წესების (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) მოქმედება გავრცელდა 12 აგვისტოს შემდეგაც?

3. მიგაჩნიათ, რომ ერთის მხრივ საქართველოს შეიარაღებულ ძალებსა და მეორეს მხრივ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის შეიარაღებულ ძალებს შორის არსებულ შეიარაღებულ კონფლიქტში რუსეთის ფედერაციის ჩართულობის გამო სახეზე იყო საერთაშორისო ხასიათის შეიარაღებული კონფლიქტი? რომელი ტესტი უნდა იქნეს გამოყენებული? პასუხობს თუ არა ამ შეკითხვას თავად მისია? მიგაჩნიათ, რომ საკმარისი ელემენტები არსებობს საიმისოდ, რომ მივიჩნიოთ, რომ რუსეთის ფედერაცია ახორციელებდა ზოგად კონტროლს აფხაზეთის ძალებზე? სამხრეთ ოსეთის ძალებზე? არის თუ არა რუსეთის ფედერაციის ჩართულობა ერთადერთი ასპექტი, რის გამოც ერთის მხრივ საქართველოს შეიარაღებულ ძალებსა და მეორეს მხრივ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ძალებს შორის არსებულ შეიარაღებულ კონფლიქტზე გავრცელდეს საერთაშორისო ხასიათის შეიარაღებული კონფლიქტების დროს მოქმედი სჰს? (GC I-IV, საერთო მე-2 მუხლი; AP I, 1-ლი მუხლი; AP II, 1-ლი მუხლი)

4. ([მე-18] პარაგრაფი) ეთანხმებით თუ არა მოსაზრებას, რომ საერთაშორისო ხასიათის შეიარაღებულ კონფლიქტებსა და არასაერთაშორისო ხასიათის კონფლიქტებში მოქმედი სჰს-ის წესები არ განსხვავდება? თანამედროვე სჰს-ის გათვალისწინებით, აქვს თუ არა მნიშვნელობა, სამართლის რომელი რეჟიმი იმოქმედებს? ეთანხმებით თუ არა მოსაზრებას, რომ ორივე სიტუაციის შემთხვევაში მსგავსი წესები გამოიყენება? სამხედრო ოკუპაციის მარეგულირებელ წესებთან მიმართებითაც? როდესაც საერთაშორისო

ჩვეულებითი სამართლის ანალოგიური წესები გამოიყენება ორივე ტიპის შეიარაღებულ კონფლიქტებში, ნიშნავს თუ არა, რომ ამ ორ სამართლებრივ სისტემას შორის არსებული ზღვარი აღარ არის რელევანტური?

B. ტერიტორიის კლასიფიკაცია

(*[19]-[28] პარაგრაფები*)

5. როგორ განმარტავდით ოკუპაციას? როგორ განმარტავს ოკუპაციას მისია? მიგაჩნიათ, რომ ჰააგის რეგულაციების 42-ე მუხლით გათვალისწინებული ოკუპაციის განმარტება და ჟენევის IV კონვენციით გაწერილ ცნებას შორის განსხვავება არსებობს? ეთანხმებით მისიის მოსაზრებას, რომ შესაძლოა არსებობდეს ოკუპაციის მარეგულირებელი სამართლის მოქმედების სხვადასხვა ეტაპები, რაც თავის მხრივ დამოკიდებული იქნება ტერიტორიაზე კონტროლის ხარისხზე (*[21]-[22] პარაგრაფები*)? (**HR, 42-ე მუხლი; GC I-IV, საერთო მე-2 მუხლი**)
6.
 - a. (*[25-ე] პარაგრაფი*) როგორ განმარტავს რუსეთის ფედერაცია ოკუპაციას? ეთანხმებით თუ არა მოსაზრებას, რომ „სახელმწიფოს ტერიტორიაზე სხვა სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების ყოფნა ყველა შემთხვევაში ოკუპაციას არ უტოლდება“? რა შემთხვევაში შეიძლება სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალები იმყოფებოდნენ მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ისე, რომ აღნიშნული არ იყოს ოკუპაციის შემთხვევა? ეთანხმებით თუ არა რუსეთის არგუმენტს, რომ ტერიტორიაზე ეფექტური კონტროლის განხორციელება ოკუპაციის ფაქტის დადგენის აუცილებელი წინაპირობაა? (**HR, 42-ე მუხლი; GC I-IV, საერთო მე-2 მუხლი**)
 - b. (*[25-ე] პარაგრაფი*) რას ფიქრობთ რუსეთის სამ-ელემენტიან არგუმენტზე, რომელზე მითითებითაც ამტკიცებს, რომ ოკუპაცია არ მომხდარა? რელევანტურია თუ არა ეს სამი ელემენტი ოკუპაციის არსებობის დასადგენად? (**HR, 42-ე მუხლი; GC I-IV, საერთო მე-2 მუხლი**)
7. (*[110]-[119] პარაგრაფები*) იმისთვის, რომ სახელმწიფო ჩაითვალოს ოკუპანტ ძალად სჰს-ის მიხედვით, საკმარისია თუ არა რომ მას „შეეძლოს საჯარო წესრიგისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფა“? ეწინააღმდეგება თუ არა ის ფაქტი, რომ რუსეთის ფედერაციამ არ გაატარა ყველა სათანადო ღონისძიება დარღვევების პრევენციისა თუ შეჩერებისათვის, დასკვნას, რომ რუსეთის ფედერაცია ოკუპანტი ძალაა? (**HR, 42-43 მუხლები**)
8. რას ფიქრობთ მისიის არგუმენტზე, რომ ოკუპაციის მარეგულირებელი სამართალი მოქმედებს, თუკი „რუსეთის სამხედრო ინტერვენცია ვერ იქნება გამართლებული საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, და თუკი არც აფხაზეთი და არც სამხრეთ ოსეთი არ არის აღიარებული დამოუკიდებელი სახელმწიფო“? სჰს-ისა და ოკუპაციის მარეგულირებელი სამართლის მოქმედებისთვის რელევანტურია თუ არა შეფასდეს, თუ რამდენად კანონიერი იყო რუსეთის ფედერაციის ინტერვენცია საერთაშორისო სამართლის მიხედვით? სჰს-ისა და ოკუპაციის მარეგულირებელი სამართლის მოქმედებისთვის, მნიშვნელოვანია თუ არა აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის სახელმწიფოებრიობის საკითხი? ეს რეგიონები დამოუკიდებელი სახელმწიფოები რომ ყოფილიყვნენ, გაუტოლდებოდა თუ არა მათ ტერიტორიებზე რუსეთის შეიარაღებული ძალების ყოფნა ოკუპაციას?
9. შესაძლოა თუ არა სამხრეთ ოსეთი ჩაითვალოს ოკუპირებულ ტერიტორიად, მიუხედავად იმისა, რომ სოჭის შეთანხმებით საქართველო დაეთანხმა მის ტერიტორიაზე რუსეთის ჯარების ყოფნას? იყო თუ არა სამხრეთ ოსეთის რეგიონის ადმინისტრაციული საზღვრის მიღმა არსებული „ბუფერული ზონა“ ოკუპირებული, მიუხედავად იმისა, რომ 12 აგვისტოს ცეცხლის შეწყვეტის დროს საქართველომ თანხმობა განაცხადა დროებით რუსული ჯარების დროებით იქ ყოფნის თაობაზე?

C. დარღვევების შეფასება

10. რა შემთხვევებში მიიჩნია მისია, რომ ადგილი ჰქონდა სჰს-ის ნორმების დარღვევას? რა შემთხვევებში ვერ შეძლო მისიამ დაედგინა, დაირღვა თუ არა სჰს? რატომ არის სჰს-ის ნორმების დარღვევის დადგენა უფრო მარტივი, როდესაც საქმე შეეხება მოწინააღმდეგე მხარის კონტროლს დაქვემდებარებულ პირთა მოპყრობასა და ქონების დაზიანება/განადგურების შემთხვევებში, ვიდრე საბრძოლო მოქმედებებთან მიმართებით? რა

გარემოებები უნდა შეეფასებინა მისიას საიმისოდ, რომ დაედგინა, დაირღვა თუ არა სპს ნორმები საბრძოლო მოქმედებების წარმოების დროს? რატომ ვერ მოახერხა მისიამ ამ ფაქტების დადგენა?

D. საბრძოლო მოქმედებები - სამხედრო სამიზნეები

11. ([31]-[36] პარაგრაფები) დასაშვებია თუ არა სამშვიდობო ოპერაციის მონაწილე პირების უშუალო სამიზნეებად განსაზღვრა? თუ კი, რა შემთხვევებში? სხვა რა ელემენტებია საჭირო საიმისოდ, რომ დადგინდეს, კანონიერი იყო თუ არა რუს სამშვიდობოებზე თავდასხმა? (აგრეთვე იხილეთ: [კონვენცია გაერო-ს პერსონალის უსაფრთხოების შესახებ, მე-2 და მე-7 მუხლები](#))
12. ([37]-[39] პარაგრაფები) არის თუ არა ადმინისტრაციული შენობები, როგორც ასეთი, თავდასხმის კანონიერი სამიზნეები? შესაძლებელია თუ არა, რომ ეს ობიექტები ჩაითვალოს კანონიერ სამიზნეებად მხოლოდ იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ ისინი მოწინააღმდეგე მხარეს ეკუთვნის? შესაძლებელია თუ არა, რომ ყველა ობიექტი, რომელსაც მოწინააღმდეგე მხარე იყენებს და ადმინისტრირებს, ჩაითვალოს თავდასხმის კანონიერ სამიზნედ? თუ მხოლოდ მაშინ იქნება მათზე თავდასხმა კანონიერი, როდესაც ისინი სამხედრო მიზნებისთვის გამოიყენება? (AP I, 50-52 მუხლები; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 1-10](#))
13. ([40]-[42] პარაგრაფები) როგორ იცავს სპს სკოლებსა და სხვა საგანმანათლებლო დაწესებულებებს? რა შემთხვევებში (თუკი ოდესმე ასეთი რამ შესაძლოა დასაშვები იყოს), შეიძლება ასეთი დაწესებულების შენობა გახდეს კანონიერი სამხედრო სამიზნე? იყო თუ არა გორის მე-7 სკოლა კანონიერი სამხედრო სამიზნე? კანონიერი იყო თუ არა მასზე თავდასხმა მხოლოდ იმის გამო, რომ საქართველოს სამხედრო რეზერვისტები იმყოფებოდნენ სკოლის ეზოში? (AP I, 50-52 მუხლები; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 1-10](#))
14. ([43]-[47] პარაგრაფები)
 - a. რა დაცვით სარგებლობენ სპს-ის მიხედვით საავადმყოფოები? შეიძლება თუ არა, რომ ისინი სამხედრო სამიზნეებად ჩაითვალოს? თუ კი, რა შემთხვევაში? შესაძლებელია თუ არა ჩაითვალოს, რომ ცხინვალის საავადმყოფოს ზიანი კანონიერი თავდასხმის შედეგად მიაღწა? თავდასხმის კანონიერების შეფასებისას, აქვს თუ არა მნიშვნელობა, საავადმყოფოში სამედიცინო დახმარებას მხოლოდ სამოქალაქო პირებს უწევდნენ, თუ როგორც სამოქალაქო პირებს, ისე - კომბატანტებს? (GC I, მე-19 და 21-ე მუხლები; GC IV, მე-18 და მე-19 მუხლები; AP I, მე-12 და მე-13 მუხლები; AP II, მე-11 მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 28](#))
 - b. იყო თუ არა გორის სამხედრო ჰოსპიტალი სამხედრო სამიზნე? თავდასხმის კანონიერებისთვის, აქვს თუ არა მნიშვნელობა საავადმყოფოში დახმარებას მხოლოდ კომბატანტებს უწევდნენ, თუ როგორც დაჭრილ კომბატანტებს, ისე - სამოქალაქო პირებს? რა დაცვით სარგებლობს სპს-ის მიხედვით საავადმყოფოები? შესაძლებელია თუ არა, რომ საავადმყოფო სამხედრო სამიზნედ ჩაითვალოს? თუ კი, რა პირობები უნდა იყოს დაცული? (GC I, მე-19 და 21-ე მუხლები; GC IV, მე-18 და მე-19 მუხლები; AP I, მე-12 და მე-13 მუხლები; AP II, მე-11 მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 28](#))
 - c. რა დაცვით სარგებლობს სამედიცინო პერსონალი სპს-ის მიხედვით? კანონიერი იყო თუ არა თავდასხმა საავადმყოფოს პერსონალზე? თავდასხმის კანონიერებისთვის, აქვს თუ არა მნიშვნელობა, მონიშნული იყო თუ არა საავადმყოფოს შენობა წითელი ჯვრის ემბლემით? შესაძლებელია თუ არა, რომ თავდასხმა სპს-ის მიმღე დარღვევას გაუტოლდეს? (GC I, 24-25 და 50-ე მუხლები; GC IV, მე-20 და 147-ე მუხლები; AP I, მე-15 და 85-ე მუხლები; AP II, მე-9 მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 25, 27 და 30](#))
15. ([48]-[51] პარაგრაფები)
 - a. ([48]-[49] პარაგრაფები) შესაძლებელია თუ არა, რომ სამოქალაქო ავტომობილი ჩაითვალოს კანონიერ სამიზნედ, როდესაც მას შეიარაღებული დაჯგუფების წევრები მართავენ? რა შემთხვევაში? თუ მხოლოდ მაშინ, როდესაც დაჯგუფების წევრები უშუალო მონაწილეობას იღებენ საბრძოლო მოქმედებებში? დასაშვებია თუ არა ამ დაჯგუფების წევრების სამიზნედ განსაზღვრა ნებისმიერ დროს?

დასაშვებია თუ არა მატზე თავდასხმა, როდესაც ისინი გარბიან ან ცდილობენ ნათესავები კონფლიქტის ზონიდან გაიყვანონ? დასაშვებია თუ არა მათზე თავდასხმა, როდესაც ასეთ დროს მათ სამხედრო ფორმა აცვიათ ან სხვაგვარად არიან შენიღბულნი? (GC I-IV, საერთო მე-3 მუხლი; AP I, 50-ე მუხლი; AP II, მე-13(3) მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 5 და 6](#))

- b. ([50]-[51] პარაგრაფები) შესაძლებელია თუ არა, რომ საავტომობილო კოლონაზე თავდასხმა, თუკი მათ რიგებში იყვნენ შეიარაღებული დაჯგუფების წევრები, რომლებიც ტერიტორიის დატოვებას ცდილობდნენ? ითვლება თუ არა სამოქალაქო ავტომობილზე თავდასხმა ომის დანაშაულად? შესაძლებელია თუ არა, რომ ასეთი თავდასხმა სჰს-ის მძიმე დარღვევას გაუტოლდეს? (GC I-IV, საერთო მე-3 მუხლი; AP I, 50-ე მუხლი; AP II, მე-13(3) მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 5-10](#)))

16. ([52]-[55] პარაგრაფები) როგორი დაცვით სარგებლობს კულტურული ობიექტები და ნაგებობები სჰს-ის მიხედვით? რას ნიშნავს სპეციალური დაცვა? შესაძლებელია თუ არა, რომ სპეციალური დაცვით მოსარგებლე ობიექტი გახდეს სამხედრო სამიზნე? რა სამართლებრივი რეჟიმი ვრცელდება საქართველოს მიერ სამხრეთ ოსეთის კულტურული ნაგებობების დაბომბვაზე? მოქმედებს თუ არა სპეციალური დაცვის რეჟიმი არასაერთაშორისო ხასიათის კონფლიქტებზე? [იხილეთ: კონვენცია კულტურული ობიექტების დაცვის შესახებ] (HR, 27-ე მუხლი; AP I, 52-53 და 85(4) მუხლები; AP II, მე-16 მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 38-40](#))

E. საბრძოლო მოქმედებები - განურჩეველი თავდასხმები

([58]-[73] პარაგრაფები)

17.

- a. ([58]-[63] პარაგრაფები) გრადის ტიპის რაკეტების მახასიათებლებისა და მათ მიერ გამოწვეული ზიანის გათვალისწინებით, მიგაჩნიათ, რომ მათი გამოყენება კანონიერი იყო? რა წესები ვრცელდება გრადის ტიპის რაკეტების გამოყენებაზე? ყველა შემთხვევაში აკრძალულია თუ არა მათი გამოყენება დასახლებულ ზონებში? რა სახის სიფრთხილის ზომები შეეძლო მიეღო საქართველოს შეიარაღებულ ძალებს ცხინვალის დაბომბვის დროს ბრძოლის საშუალებებისა და მეთოდების შერჩევის კუთხით, რათა თავიდან აეცილებინა ან მინიმუმამდე დაეყვანა სამოქალაქო მსხვერპლი, მათი დაჭრა ან დაზიანება? (AP I, 35, 51(4) და 57(2)(a)(ii) მუხლები; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 17](#))
- b. ([64]-[70] პარაგრაფები) აკრძალული იყო თუ არა კასეტური იარაღების გამოყენება შეიარაღებული კონფლიქტის დროისთვის? რა შემთხვევებში (თუკი ოდესმე), შეიძლება სახელმწიფომ გამოიყენოს კასეტური იარაღები? ყველა შემთხვევაში აკრძალულია თუ არა მათი გამოყენება მჭიდროდ დასახლებულ ზონებში? [იხილეთ: კონვენცია კასეტური იარაღების შესახებ] (AP I, 35, 51(4) და 57(2)(a)(ii) მუხლები; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 17](#))
- c. ([66] პარაგრაფი) შესაძლებელია თუ არა, რომ საქართველომ მოიშველიოს სამხედრო აუცილებლობის პრინციპი, რათა გაამართლოს ძარას გზაზე კასეტური იარაღების გამოყენება? განსხვავებული იქნებოდა თუ არა თქვენი პასუხი, თუკი საქართველომ იცოდა, რომ ძარას გზას იყენებდა აგრეთვე სამოქალაქო მოსახლეობა, რომელთაც სურდათ ტერიტორიის დატოვება? (AP I, 51(5)(b) და 57(2)(a)(ii) მუხლები; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 14 და 17](#))
- d. ([67] პარაგრაფი) აუფეთქებელი მოწყობილობების შედეგად გამოწვეული მხვრეპლის გათვალისწინებით, მიგაჩნიათ, რომ თავდასხმის პროპორციულობის შეფასებისას, სამოქალაქო მოსახლეობის მიმართ მოსალოდნელი ზიანის შეფასებაში გათვალისწინებული უნდა იყოს უფრო ხანგრძლივი შედეგებიც? მაშინაც კი, თუკი ასეთი მაგნე შედეგებს ადგილი ექნება კონფლიქტის დასრულების შემდეგ? თავდასხმის პროპორციულობის შეფასებისას, მიგაჩნიათ რომ

გათვალისწინებული უნდა იყოს მხოლოდ სავარაუდო და პოტენციური ზიანი? (AP I, 51(5)(b) ; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 14](#))

- e. ([67] პარაგრაფი) რეგულირდება თუ არა საქართველოს შეიარაღებული ძალების მიერ ქართული სოფლების დაბომბვა საერთაშორისო ხასიათის შეიარაღებული კონფლიქტის დროს მოქმედი სჰს-ის წესებით? იმის გათვალისწინებითაც კი, რომ დაბომბვის პერიოდში ამ სოფლებს საქართველო აკონტროლებდა? სჰს-ის მიხედვით, დარღვევა იქნება თუ არა სახეზე მაშინაც კი, როდესაც სოფლების დაბომბვა არ ყოფილა განზრახ ჩადენილი და მხოლოდ იარაღის სისტემების გაუმართაობის შედეგი იყო? (AP I, 49(2), 57(1) და (2)(a)(ii); [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 15 და 17](#))

18. ([71]-[73] პარაგრაფები) რა არის განურჩეველი თავდასხმა? განურჩეველია თუ არა თავდასხმა, როდესაც ის არ არის მიმართული კონკრეტული სამხედრო სამიზნის მიმართ? როდესაც ის „ცალსახად დამოუკიდებელ და განცალკევებულ სამხედრო სამიზნეებს ერთ სამხედრო სამიზნედ აღიქვამს“? ასეთ შემთხვევაში, მხოლოდ მაშინ იქნება თავდასხმა განურჩეველი, როდესაც სამიზნეები ისეთ ადგილას არის განლაგებული, სადაც „სამოქალაქო პირებისა და სამოქალაქო ობიექტების მჭიდრო კონცენტრაციაა“? (AP I, 51(4)-(5) მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 12 და 13](#))

F. საბრძოლო მოქმედებები - სიფრთხილის ზომები

([74]-[82] პარაგრაფები)

19.

- a. რა ვალდებულებები ჰქონდა საქართველოს სიფრთხილის ზომების მიღების კუთხით, რომ შეემცირებინა სამოქალაქო მსხვერპლი და ზიანი? შესაძლებელია, რომ კვამლის ყუმბარები გაფრთხილების ეფექტურ საშუალებად ჩაითვალოს? (AP I, 57-ე და 58-ე მუხლები; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 12 და 13](#))
- b. ([76] პარაგრაფი) თავდასხმის დაწყების დროისთვის, შესაძლებელია თუ არა, რომ ცეცხლის შეწყვეტა სათანადო სიფრთხილის ზომად ჩაითვალოს? სხვა რა სიფრთხილის ზომები შეეძლო მიეღო საქართველოს 7 აგვისტოს ცხინვალზე თავდასხმის განხორციელებამდე? (AP I, 57-ე და 58-ე მუხლები; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 12 და 13](#))
- c. ([77] პარაგრაფი) რა შეიძლება გააკეთოს თავდასხმის განმახორციელებელმა მხარემ, როდესაც მოწინააღმდეგე მხარე ისვრის იმ შენობიდან, სადაც სამოქალაქო პირებიც აფარებენ თავს? ეს მხოლოდ სიფრთხილის ზომებთან დაკავშირებული საკითხია? არის თუ არა ეს გარემოება თავდასხმის პროპორციულობის საკითხიც? რა სახის სიფრთხილის ზომების მიღება შეეძლო საქართველოს? (AP I, 51(5)(b) 57-ე და 58-ე მუხლები; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 14-21](#))

20.

- a. ([79]-[82] პარაგრაფები) რა სახის სიფრთხილის ზომები უნდა მიიღოს იმ მხარემ, რომლის წინააღმდეგაც თავდასხმა ხორციელდება, რათა თავდასხმისაგან დაიცვას სამოქალაქო მოსახლეობა? ყველა შემთხვევაში შესაძლებელია სამხედრო ობიექტების დასახლებული ზონებიდან მოშორებით განთავსება? არის თუ არა ეს სჰს-ის მკაცრი ვალდებულება? (AP I, 58-ე მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 23](#))
- b. ([79]-[82]) დაარღვიეს თუ არა სამხრეთ ოსეთის კომბატანტებმა ადამიანი ფარების გამოყენების აკრძალვა, როდესაც მათ საცხოვრებელი სახლები გამოიყენეს ისეთ დროს, როდესაც იქ ჯერ კიდევ სამოქალაქო პირები ცხოვრობდნენ? რა შემთხვევაში ჩაითვლება საცხოვრებელი სამოქალაქო სახლების

გამოყენება ადამიანი ფარების გამოყენების შემთხვევაში?(AP I, 51(7)-ე მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 97](#))

G. პირთა მიმართ მოპყრობა - დაკავება

([83]-[89] პარაგრაფები)

21. რა სტატუსი აქვთ სხვადასხვა პირთა ჯგუფებს, რომლებიც საქართველოს შეიარაღებულმა ძალებმა დააკავეს შეიარაღებული კონფლიქტის დროს („რუსეთის სამოქალაქო პერსონალი, რომელიც დააკავეს, როგორც სამხედრო ტყვეები“, „უკანონო სეპარატისტული შეიარაღებული ფორმირებების წევრები“ და „სავარაუდო დაქირავებული პირები“)? სარგებლობდა თუ არა რომელიმე მათგანი სამხედრო ტყვის სტატუსით? ჰქონდა თუ არა პირს, რომელიც ზემოხსენებული ჯგუფებიდან რომელიმეს ეკუთვნის, უფლება, რომ ის მოენახულებინა წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტს? (GC III, მე-4 და 126-ე მუხლები; GC IV, მე-4, 76-ე და 143-ე მუხლები; ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი)
22. რა სტატუსით ჰქონდათ პირებს, რომლებიც რუსეთის ფედერაციამ და სამხრეთ ოსეთის სამხედრო დანაყოფებმა დააკავეს? განსხვავებული იქნებოდა თუ არა მათი სტატუსი და დამოკიდებული იქნებოდა თუ არა იმ ფაქტზე, თუ ვინ დააკავეს ეს პირები, სამხრეთ ოსეთის ძალებმა თუ რუსეთის შეიარაღებულმა ძალებმა? რა იყო სამხრეთ ოსეთის ძალების მიერ დაკავებული ქართველი კომბატანტების სტატუსი, რომლებიც პატიმრობაში სამხრეთ ოსეთისა და რუსეთის ერთობლივი დანაყოფში იმყოფებოდნენ? (GC III, მე-4 მუხლი; GC IV, მე-4 მუხლი)
23. ([86-ე] პარაგრაფი) სპს-ის მიხედვით, არსებობს თუ არა ვალდებულება, რომ შეიარაღებული კონფლიქტის დროს დაკავებული პირები სხვა პატიმრებისგან განცალკევებით იმყოფებოდნენ? ასეთი ვალდებულება მხოლოდ სამხედრო ტყვეების დაკავებასთან კავშირში არსებობს? თუ მხოლოდ ინტერნირებულ სამოქალაქო პირებთან მიმართებით? (GC III, 97-ე მუხლი; GC IV, 84-ე მუხლი)

24. ([90]-[93] პარაგრაფები)

- a. რა სამართლებრივი რეჟიმი ვრცელდება იმ ქართველ სამოქალაქო პირებზე, რომლებიც სამხრეთ ოსეთის ძალებმა დააკავეს? რა შემთხვევებშია დასაშვები შეიარაღებული კონფლიქტის დროს სამოქალაქო პირების დაკავება? დასაშვებია მათი გათავისუფლებისთვის გამოსასყიდის დაწესება? რა განსხვავებაა ინტერნირებასა და მძევლად აყვანას შორის? (GC I-IV, საერთო მე-3 მუხლი; GC IV, 34-ე, 42-ე, 78-ე და 147-ე მუხლები; AP I, 75(2)(c)-ე მუხლი; AP II, 4(2)(c)-ე მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 96](#))
- b. რას ამბობს სპს ინტერნირების ადგილთან დაკავშირებით? მოცემულ შემთხვევაში, კანონიერი იყო ქართველი სამოქალაქო პირების სარდაფში, ეზოში ან თავდაცისა და შინაგან საქამეთა სამინისტროს შენობაში დაკავება? დასაშვებია თუ არა, რომ ინტერნირებულ სამოქალაქო პირებს დაავალონ ქუჩების დასუფთავება? დასაშვებია თუ არა, რომ მათ გვამების დაკრძალვა დაავალონ? (GC IV, 85-ე, 89-ე და 95-ე მუხლები; AP II, მე-5 მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 95, 118 და 121](#))

H. პირთა მიმართ მოპყრობა - იძულებით გადაადგილება

([120]-[130] პარაგრაფები)

25. ([120]-[125] პარაგრაფები)

- a. რა წესები ვრცელდება ქართველების გადაადგილებაზე, როგორც ამას მისია აღწერს? აქვს თუ არა მნიშვნელობა მოსახლეობამ ტერიტორია საბრძოლო მოქმედებების გამო დატოვეს თუ მათ აიძულეს ტერიტორიის დატოვება? თუკი ისინი აიძულეს, რომ დაეტოვებინათ ტერიტორია, აქვს თუ არა მნიშვნელობა, ვინ აიძულა მათ ტერიტორიის დატოვება, რუსეთის შეიარაღებულმა ძალებმა თუ

სამხრეთ ოსეთის ძალებმა? მოქმედებდა თუ არა რუსეთის ქმედებების მიმართ იძულებით გადაადგილების აკრძალვა? ჰქონდა თუ არა მნიშვნელობა, იყო თუ არა რუსეთი ოკუპანტი ძალა? (GC IV, 49-ე და 147-ე მუხლები; AP I, 85(4)-ე მუხლი; AP II, მე-17; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 129](#))

- b. რა სახის დაცვით სარგებლობენ სჰს-ის მიხედვით იძულებით გადაადგილებული პირები? არსებობს თუ არა განსხვავება იმ გარანტიებს შორის, რომლებიც ვრცელდება ერთის მხრივ იმ პირებს შორის, ვინც სამხრეთ ოსეთის მიაკუთვნებს თავს და რუსეთში გაიხიზნენ, და მეორეს მხრივ იმ ქართველებს შორის, რომლებიც სამხრეთ ოსეთიდან საქართველოს უდავო ტერიტორიაზე გადაადგილდნენ? (GC I-IV, საერთო მე-3 მუხლი; GC IV, 23-ე და 49-ე მუხლები; AP I, 70-ე მუხლი; AP II, 17-ე მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 131](#))

26. ([126]-[130] პარაგრაფები) კრძალავს თუ არა სჰს ეთნიკურ წმენდას, როგორც ასეთი? კრძალავს თუ არა სჰს-ის სხვა წესები ქმედებებს, რომლებიც შესაძლოა ეთნიკურ წმენდას გაუტოლდეს?
27. ([131]-[134] პარაგრაფები) იცავს თუ არა სჰს იძულებით გადაადგილებული პირების უფლებას, რომ უკან დაბრუნდნენ? შესაძლოა თუ არა, რომ სამხრეთ ოსეთმა დაბრუნება პირობითი გახადოს და მხოლოდ იმ შემთხვევაში მისცეს პირებს უკან დაბრუნების უფლება, თუკი ისინი საქართველოს მოქალაქეობაზე უარს იტყვიან? აქვს თუ არა უფლება საქართველოს დააძალოს იძულებით გადაადგილებულ პირებს, რომ დაბრუნდნენ თავიანთ მუდმივ საცხოვრებელ ადგილას? (GC IV, 49-ე მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 132](#))
28. ([135]-[139] პარაგრაფები) როგორ იცავს სჰს იძულებით გადაადგილებული პირების საკუთრებას? ვინ არის ვალდებული დაიცვას მათი საკუთრება? ვალდებულნი იყვნენ თუ არა სამხრეთ ოსეთის ძალები, რომ პატივი ეცათ იძულებით გადაადგილებული პირების ქონებისთვის? ვალდებული იყო თუ არა რუსეთი, რომ დაეცვა ამ პირების საკუთრება? ([ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 133](#))

I. ქონების დაცვა

29. ([94]-[100] პარაგრაფები) ვრცელდებოდა თუ არა სჰს-ის ნორმები მარადიურობასა და მარცვაზე, რასაც ადგილი ჰქონდა ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ შეთანხმებისა და საბრძოლო მოქმედებების დასრულების შემდეგ? ვრცელდებოდა თუ არა სჰს-ის ნორმები სოფლის ეთნიკურად ოსი მაცხოვრებლების მიერ სექტემბერში ჩადენილ მარადიურობაზე? თუკი სჰს ვრცელდებოდა ამ ქმედებებზე, რას ამბობს სამართალი მარადიურობასა და ქონების განადგურებაზე? თანაბრად ვრცელდება მარადიურობის აკრძალვის შესახებ წესები სამხრეთ ოსეთის ძალებსა და რუსეთის შეიარაღებულ ძალებზე? ვრცელდებოდა თუ არა ჟენევის IV კონვენცია სამხრეთ ოსეთის ძალების მიერ ჩადენილ მარადიურობაზე? რელევანტურია თუ არა, ის ფაქტი, უშუალოდ მონაწილეობდნენ თუ არა რუსეთის ძალები მარადიურობაში? (HR, 28-ე და 47-ე მუხლები; GC IV, 33-ე მუხლი; AP II, 4(2)(g)-ე მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 52](#))
30. ([101]-[109] პარაგრაფები) რა სახით ვრცელდებოდა სჰს-ის ნორმები ცეცხლის წაკიდების კამპანიაზე, რომელიც სამხრეთ ოსეთში აგვისტოსა და სექტემბერში მოხდა? თუკი სჰს ვრცელდებოდა ამ ინციდენტებზე, რა წესები ვრცელდებოდა სამხრეთ ოსეთის ძალების მიერ განხორციელებულ ქმედებებზე და იმ სამოქალაქო პირებზე, ვინც მონაწილეობა მიიღეს ამ კამპანიაში? მიგაჩნიათ, რომ ეს ქმედებები შესაძლოა „დაცვით მოსარგებლე პირების წინააღმდეგ ჩადენილ რეპრესალიებად“ ჩაითვალოს? შეიძლება თუ არა, რომ ეს ქმედებები კოლექტიურ დასჯად ჩაითვალოს? წარმოადგენდა თუ არა ეს ქმედებები სჰს-ის მიმღე დარღვევებს? (GC IV, 33-ე და 147-ე მუხლები; AP I, 51(6), 52(1), 75-ე და 85-ე მუხლები; AP II, მე-4 მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესები 103, 146-148](#))

J. გამოძიება და რეპარაცია

([140]-[148] პარაგრაფები)

31. რა ვალდებულებები ეკისრება საქართველოს, სამხრეთ ოსეთს და რუსეთის ფედერაციას სჰს-ის სავარაუდო დარღვევების გამოძიების კუთხით? არსებობს თუ არა ზოგადი ვალდებულება, რომ შეიარაღებული კონფლიქტის დასრულების შემდეგ სახელმწიფომ დაიწყოს გამოძიება, თუ ამგვარი ვალდებულება მაშინ არსებობს, თუ პოტენციური დარღვევების შესახებ გავრცელდა ინფორმაცია? (GC I-IV, შესაბამისად 52/53/132/143 მუხლები; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 158](#))
32. არსებობს თუ არა სჰს ვალდებულება, რომ მოხდეს რეპარაცია ან სჰს-ის დარღვევების მსხვერპლებს მიეცეთ კომპენსაცია? არიან თუ არა საქართველო და რუსეთის ფედერაცია პასუხისმგებელი თავიანთი შეიარაღებული ძალების წევრების მიერ ჩადენილი დარღვევებისთვის? ვინ არის პასუხისმგებელი სამხრეთ ოსეთის ძალების მიერ ჩადენილი ქმედებებისთვის? (ჰააგის IV კონვენციის მე-3 მუხლი; AP I, 90-ე მუხლი; [ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესახებ კვლევა, წესი 150](#))